

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
V., Személynök-utca 25. szám.

Telefonszámok:

Szerkesztőség, kiadóhivatal és
könyvkiadóvállalat ... 95—28
Nyomda ... 98—70

A MAGYAR ZSIDÓSÁG POLITIKAI HETILAPJA.

MEGJELENIK HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztette 1886—1915

SZABOLCSI MIKSA.

Szerkeszti

DR. SZABOLCSI LAJOS.

Hirdetési osztály:
VII., Kertész-utca 16. szám.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... 100 korona

Fél évre ... 50 korona

Negyed évre ... 25 korona

Első és második cikkünket a cenzura törölte.

Keresztények és zsidók szemtől-szembe.

A német ifjusági egyesületek szövetsége legutóbbi ankétet rendezett Berlinben a zsidókérdésről, azzal a célzattal, hogy a helyzet tisztázódását elősegítse és a liberális gondolkozású kereszténységgel szövetkezve egy zsidó-keresztény antiszemitizmus-ellenes front alakulását kezdeményezze. Az ankétén, amelyen számos jelentékeny zsidó és keresztény tudós és politikus vett részt, igen érdekes és figyelemreméltó nyilatkozatok hangzottak el.

A bevezető előadást dr. Johannes Müller, (keresztény), az ismert nevű író és etikus tartotta, aki többek között a következőket mondta: A zsidókérdés ma az érdeklődés középpontjában áll. Az antiszemita hullám félelmetes arányokat öltött. Ez az antiszemitizmus a német nép életének beteges tünete, amely gyöngeségérzetből fakad és magasabb szempontból tekintve, a legnagyobb mértékben erkölcstelennek mondható. Ha az antiszemitizmus okait vizsgáljuk, a következő megállapításokhoz jutunk: a német nép széles rétegei kizsákmányoltnak érzik magukat. Ügyes agitáció elhitette a néppel, hogy kizsákmányolói: a zsidók. Ezzel szemben megállapítható, hogy a háboruban a keresztények éppen úgy kihasználták a helyzetet, mint ahogyan kihasználta némely zsidó. Észak-Bajorországban, amely teljesen zsidómentes, sem etnikai, sem nemzeti szempontok nem tartották vissza a keresztény kereskedőket, tőkéseket attól, hogy kizsákmányolják a közönséget. Az ő elvük is az volt, hogy üzlet — üzlet és egy jó üzletet nem szalasztott és nem szalaszt el egyetlen német sem.

Ezután dr. Hermann Strack titkos tanácsos (keresztény), evangélikus teológiai professzor ragadta meg a szót. Rámutatott arra, hogy azok a körök, amelyek a zsidóknak a közéletben való túlsúlyát, túlsúlyát panaszozzák, renyheségükkel, lustaságukkal rendszerint maguk az okai annak, hogy a zsidók szerephez jutottak. Minthogy más nem akadt: zsidók foglaltak el állásokat és tisztségeket. Ők nem szorítottak ki senkit s csak azt a helyet foglalták el, amely üresen állt. Ő is kifogásolja a zsidók érzékenykedését. Bizonyos, hogy a hábo-

rus gazdagok nem mind zsidók, viszont a zsidók között is akadt, aki vétett a tisztesség ellen. Ezt kell, hogy a zsidók is elismerjék.

Baeck dr., rabbi, hangsúlyozta, hogy az antiszemitizmus nem a zsidók, hanem a keresztények ügye. A zsidók évezredek vándorlásaik alatt szerzett higgadtsággal szemlélik az eseményeket. Ők túlélték Asszíriát és Babilont, Hellászt és Rómát, túl fogják élni az antiszemitizmust is. Az antiszemitizmus forrása a tudatlanság. Ha az egy-zsidót ért igazságtalanság ellen az egész zsidóság egységesen száll sikkra, ez nem azért történik, hogy az ártatlanul megvádolt zsidó számára elégtétel vétessék, hanem azért, mert ilyenkor a zsidóság igazságérzetén esik sérelem.

Dr. Ludwig Stein (zsidó) a nagy etikai tudós azt fejtegeti, hogy az antiszemitizmus ellen a keresztényeknek s a zsidóknak egységes frontot kell alkotni.

Dr. Cora Berliner tiltakozik az ellen, hogy a zsidókat kikülönítsék a németsegből, amellyel a zsidóság: egy test, egy lélek. Az, hogy ki milyen néphez tartozik, meggyőződés és akarat kérdése.

Dr. Ismar Freund meglegedéssel állapította meg, hogy a vita során mind a két fél részéről a közeledésre és a megértésre való erős hajlandóság jutott kifejezésre és az ankétot bezárta.

Statisztika.

Írja: Komáromi Sándor.

A bűnözés

Valamely nép, faj, társadalmi osztály, foglalkozási ág stb. erkölcsi értéke abból ítélhető meg legpozitívabb formában, hogy a fennálló törvények ellen mennyiben és mit vétett. A bűnözők statisztikája az erkölcsi fölfogás és tartalom fokmérője. Minél nagyobb arányt szolgáltat valamely zárt alakulat vagy csoport a bűnözők statisztikájához, annál több a hibája, és minél kisebb rész esik rája, annál tisztultabb formában van meg benne mindaz, ami az embert emberre és isten képmására teremtett lényé teszi.

A bűnözési statisztika éretükre a magyarországi zsidóhitűeket éppenséggel nem mutatja olyan istentől elrugaszkodott alsóbbrendű lényeknek, amineknek őket uton-utfélen egy uralomra jutott politikai irányzat, félreismerhetlenül önző célokból és éppenséggel nem a sokat hangoztatott nemzeti eszme szolgálatában feltüntetni szeretné. Tudjuk, hogy magyar anyanyelvűség dolgában a zsidó hitűeket csak két felekezet: a református és unitárius előzi meg, a többi

Terjesszük az EGYENLŐSÉGET, zsidóság lapját.

pedig mind utánuk következik és az is kétségbevonhatlan, hogy a nemzeti szellem jelenlétének elbírálásánál az anyanyelv a legelső és a legfőbb kritérium. Aki a zsidóhitűeket ki akarja közöszíteni a magyar nemzeti szellem hordozóinak segédcsapatai közül, az igen értékes succrescentiáktól kívánja azokat megfosztani. Mondhatni a legértékesebbektől, mert több kulturérzék és tisztább erkölcsi tartalmat egyetlen más nép, faj, vagy felekezeti közösség nem tud az ország területén fölmutatni, mint a zsidóhitűeké. A kulturérzék bizonyítja az, hogy az 1913—14. tanévben sikeresen érettséget tett gimnáziumi és reáliskolai tanulók 21.7%-a zsidóhitű; az erkölcsi nivóról pedig képet kapunk akkor, ha a magyar kir. törvényszékek és járásbírók előtt 1914-ben jogerősen befejezett büntető ügyekben büntettek és vétségek miatt elítéltek vallását vesszük szemügyre abban a viszonylatban, amelyet az ország népességében elfoglalt számarányokkal szemben mutatnak.

Az összefoglaló kép százalékszámokban a következő:

	Az ország összes népességéből	Az összes elítéltek közül	Elítéltek a személy ellen elkövetett bűncselekményekért	a vagyon ellen elkövetett bűncselekményekért
Róm. kath.	49.3	49.2	49.4	49.1
Gör. kath.	11.0	12.7	11.7	13.0
Református	14.3	13.9	14.6	14.0
Evangelikus	7.1	5.9	5.8	4.7
Gör. keleti	12.8	14.0	14.8	13.2
Unitárius	0.4	0.5	0.5	0.4
Zsidó	5.0	4.5	3.1	5.5
Egyéb	0.1	0.0	0.0	0.0

Ami a tabellából megállapítható, az ez:

A görög katolikusok, a görög keletiek és az unitáriusok a bűnözők között nagyobb arányszámban vannak képviselve, mint az ország lakossága között a zsidóhitűek s velük együtt a többi meg nem nevezett felekezetbeliek. A differencia legkedvezőbb az evangélikusokra nézve, s utána a zsidóhitűekre, a reformátusok és a katolikusok utánuk következnek a sorrendben.

Ha a bűnösöket a személy és a vagyon ellen elkövetett bűncselekmények szerint osztályozzuk, akkor igen figyelemreméltó eltolódást látunk. Nevezetesen azt, hogy a felekezetek egy része a vagyon, másik része pedig a személy ellen elkövetett bűncselekmények tetteséből szolgáltat a lakosságból reá eső arányszámnál nagyobbat. A vagyon ellen elkövetett bűncselekmények dolgában a zsidóhitűek a görög katolikusokkal és a görög keletiekkel esnek egy kategóriába, miután arányszámuk itt — mint az említett másik két felekezetbelieké is, — nagyobb, mint a lakosságból rájuk eső hányad. De a zsidóhitűek ebben a kategóriában sem kerültek utolsó helyre, hanem a másik két felekezet közé, vagyis a görög keletiek és a legkedvezőtlenebb arányt mutató görög katolikusok közé. Annál kedvezőbb azonban a helyzetük a személy ellen elkövetett bűncselekmények miatt elítéltek között. Az evangélikusok és a zsidóhitűek kivételével minden más felekezetnél nagyobb a személy ellen elkövetett bűncselekmények miatt elítéltek arányszáma, mint az illető felekezetet az összlakosságból megillető arányszám. Így a görög keletiekénél 14.8% (12.8% helyett), a görög keletiekénél 11.7% (11.0% helyett), a reformátusoknál 14.6% (14.3% helyett), az unitáriusoknál 0.5% (0.4% helyett), a róm. katolikusoknál 49.4% (49.3% helyett). Ellenben az evangélikusoknál csak 5.8% (7.1% helyett), míg a zsidóhitűeknél 3.1% (5.0% helyett). A személy ellen elkövetett bűncselekmények miatt elítéltek arányszáma eszerint a zsidóhitűeknél 38%-kal, az evangélikusoknál pedig 18%-kal kedvezőbb, mint lehetne a lakosságból rájuk eső arányszámnál fogva. Ez igen nyomatékos erkölcsi bizonyítvány, melynél meggyőzőbbet kulturállamok és kulturnépek nem ismernek.

Tisztelt előfizetőink figyelmébe!

A kézbesítési postadíjak újabb drágulása következtében kénytelenek vagyunk az előfizetési árat mérsékelten felemelni. Az emelés évi 40 koronát tesz ki. **E 40 korona kézbesítési pótdíj céljára mai számunkhoz utalványokat mellékelünk.** Kérjük előfizetőinket, hogy e pótdíjat, mely 1920. évre szól, hozzánk mielőbb beküldeni sziveskedjenek. **A kiadóhivatal.**

Az ár ellen.

(Választás után.)

— szerda.

A választások lezajlottak, a kedélyek lecsillapodtak s mi ma már nem minden derűltség nélkül gondolunk vissza arra a sok és sokféle visszaélésre, csalafintaságra, ami a választások folyamán ezzel az egy szóval, ennek az egy szónak a segítségével történt: zsidó.

Hű olvasóim az ország minden részéből elhalmoztak olyan csodabogarakkal, amelyek keresztény kortések nemes harci kedvéből és választékos harcmódorából termellek és mondhatom, nem volt könnyű eldönteni, hogy a sok csodabogár közül melyik érdemli a pálmát? Hosszas tanácskozásra vonultam vissza enmagammal s érett megfontolás után a pályadíjakat a következő csodabogaraknak ítéltem oda:

Az első díjat a Nemzeti Ujság nyerte el azzal a tudósításával amelyet a sziráki választásról közölt. Szirákon kellen pályáztak a nép bizalmaért: Gonda Jenő, a Keresztény Egyesülés Pártjának jelöltje és Bartos János, földmives-szocialista napszámos. Az esethez a Nemzeti Ujság ezt a megjegyzést fűzte: Bartos János földmives-szocialista napszámos, volt direktórium elnök érdekében mindent elkövet a zsidó kommunista tőke. Tisztelt Nemzeti Ujság! Mit tetszik gondolni: nem sok egy kissé, amit a szóban, de csak a szóban, a valóságban viszont egyáltalán nem forgó tőkére állítani méltóztatik, az tudniillik, hogy ez a tőke zsidó is, meg kommunista is? Azt hiszem. sok egy kissé. Van ugyanis, először: zsidó tőke, olyan tőke, amely ugyan nem zsidó felekezetű, mert a tőke, amint tudni méltóztatik, felekezeten kívüli, de amely zsidó felekezeti célokat szolgál és van, másodszor: zsidó kommunista is, noha ez az utóbbi már ritkábban fordul elő. Kommunista tőke azonban, szeretve tisztelt lapársunk, kommunista tőke, pláne zsidó kommunista tőke: ilyen nincs, mert vagy tőke valami, vagy kommunista. Ez olyan. mintha azt mondanám: kapitalista-szovjet. Ennyi értelme van, talán ennyi sem.

A második díjat löbbsen nyerték el. A tetteseket, illetve a nyerteseket pontosan kikutatni ezideig nem sikerült. Akik elnyerték, azok azzal lettek rá érdekesek, hogy a zsidó szónak egy vadonatúj, sőt szenzációs jelentést adtak. Zsidó: ez eddig kettőt jelentett. Jelentette a Judaeából származó nemzet tagjait és jelentette a különböző nemzetek zsidó felekezetű fiait. A választások során azonban kiderült, hogy zsidó tulajdonképpen egészen mást jelent, azt jelenti, hogy: Kisgazda. Ahol a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának jelöltje kisgazdapárti jelölttel mérkőzött, ott csakhamar megállapította a K. N. E. P.-nak helyi csoportja, hogy az ellenfél, a kisgazda jelölt: zsidó. Megállapították azt is, hogy Rubinek Gyula földmívelésügyi minisztert Rosenzweignak hívták és hogy sakter volt a papája. Ezért a megállapításért érdemes volt végigküzdeni a választást.

A harmadik díjat is meg kell osztanunk. A január 25-e után megjelenő plakátok szerzői között. Január 25-e előtt ugyanis az összes zsidók: aljas csirkefogók és sötétlelkű gazemberek voltak Magyarországon. Január 25-e után, a pótválasztásos kerü-

letekben ezzel szemben valamenyen «drága magyar testvereink» lettek. akik «véünk együtt szenvedtek», s akik remélhetőleg «pártunk jelöltjére fogtok szavazni». annál is inkább, mert hiszen «nincs különbség zsidó és magyar között, valamenyen csak magyarok vagyunk. akik megértjük egymást, sőt, csak ti értitek meg minket». A pótválasztásokon tehát recipiáltak bennünket, ami némileg megnyugtató. Felémelt fejjel járhattunk az utcán és büszkén néztünk a plakátokra. Millen idők!

A negyedik díjat a «Mult és Jövő» című cionista lapnak adományozom. mely oly kitűnően támadott egy liberális jelöltet, mert az előzőleg meg merte cirógatni a drága cionizmust, — hogy a helybeli antiszemita agitációs számnak használták fel és házról-házra küldték, aminek várakozáson felüli eredménye volt. A liberális jelölt nem 3000, hanem 4000 szavazattal győzött.

Egyelőre ennyit.

Mint a keresztény egyesülés napilapja, a Nemzeti Ujság boldogan jelentette, a „*cionisták a demokraták ellen a pótválasztásokon a keresztény jelölteket támogatják*“. A tisztelt cionisták ugyanis az én mult heti felhívásomra, hogy a fővárosi zsidóság a pótválasztásokon a liberális demokrata jelölteket támogassa, óvást bocsátottak ki. Óvnak. Attól óvják a fővárosi zsidóságot, hogy a demokrata jelöltek győzelmét elősegítse. Az Egyenlőség politikájával szemben, mely a demokrácia és szabadelvűség jelöltjeit támogatja, ők ünnepélyes tiltakozással élnek.

Ezzel az örülettel, mely teljesen méltó az itteni cionistákhoz, tovább nem is foglalkozom, csak leszögeztem itt, mert jó az ilyet el nem felejtetni és eltenni jobb időkre.

Ugyanakkor a két helybeli cionista „lap“ a „Zs. Szemle“ és a „Mult és Jövő“ Szerényi József ellen kezdtek izgatást, nehogy a Lipótvárosban a liberális jelölt győzedelmeskedjen. Mint látható, az agitáció hiábavaló volt: Szemere György, kit a cionista organum győzelemre szeretett volna segíteni, elbukott és így, a cionista agitáció dacára, egy szabadelvű szavazattal több lesz a nemzetgyűlésen.

Leközljem talán a kitért Jászi Oszkár és a cionisták gyengéd szerelmi viszonyának aktáit és a két cionista lapnak erre vonatkozó cikkeit? Egyelőre nem szándéksom többet írni ezekről az agitátorokról és szerkesztőkről. Pedig volna mit. Csak újból és újból arra hivatkozom, hogy a cionizmus veszély, katasztrófa és romlás számunkra; hogy a cionisták aknamunkája a megszállott területeken a hipokrizis és a hazugságok szövédéke; hogy az

Egyenlőség az utolsó tollvonás áig fog tovább küzdeni a cionizmus ellen és bizonyítani a magyar nemzeti előtt, hogy a zsidóság tulnyomó többsége elítélt megveti és elveti a politikai cionizmus gondolatát és hogy cionistákkal nem lehet, nem szabad, nem fogunk semmiféle ügyben együtt menni és szövetkezni.

Egyelőre ennyit.

Szabolcsi Lajos.

Goldziher Ignác.

Irta: Sebestyén Károly.

A Holló-utcai ódon házban késő éjszakáig ég a világ. Ez a szelid mécsfény, amely mellett Goldziher Ignác buvárkodik, eredeti arabs kéziratokat fejt meg, tudós barátaival levelez, vagy valamely önálló művét írja, e szerény lámpa a lux mundi, a világ világossága. Csillagfény, amely felé őt földrész kiválasztott szellemei, elismert tudósai, borostyánnal ékes kutatói szinte áhítatos tisztelettel tekintenek. Valóságos Kosmopolis ez, a szónak legnemesebb és legtisztultabb értelmében, ahol találkozót adnak egymásnak minden nemzet fiai, tekintet nélkül nyelvükre, fajukra, még vallásukra is. Olvassátok el a jezsuiták francia folyóiratának jelentését Goldziher legújabb munkájáról: a tekintélyes, tudományos revue tisztelendő munkatársa épp oly hódolattal ünnepli az orientalisztika mesterét, mint a svéd, angol vagy német kortárs. E páratlan tisztelet páratlan munkásságnak jutalma. Goldziher a tudós kutatásnak, önfegyelmzésnek, elmélyedésnek nálunk eddig ismeretlen mélységét és terjedelmét képviseli. Erratikus kő, amely szinte idegenül hat ebben a környezetben. S amellet izig-vérig magyar, magyar születése jogán, magyar jó dunántuli származása jogán, magyar középiskolai nevelése révén, amely elszakíthatatlan kapcsolatot teremtett közte és a derék cisztercita atyák közt, magyar rendületlen és gyökeres honszerelme jogán, amely diadalmasan birkózott meg száz fényes meghívással, kecsegtető ajánlattal, kitüntető csábítással.

A pátriárka kor küszöbén, közel hetvenedik éve betöltéséhez Goldziher Ignác büszkén tekinthet vissza a ritka pályára, amelyet mindezideig csak emelkedő hatással és gyarapodó sikerekkel járt be. Büszkén és önértékeléssel; mert ama hármass fogadalmát, amellyel hazájának, hitének és nevének örök hűséget fogadott, szentül beváltotta; mert messze elragyogó dicsőséget szerzett hazájának, egyik legnagyobb kutatója hite lényegének, filozófiájának, mítoszának, metafizikai tartalmának; mert minden elgondolható diszszel fölékesítette nevét. És ha a mai zaklatott, viharos és oly égetően fájdalmas napokban a csalódottság, a mélabú, a szomorúság árnyéka vetődik ötvenéves doktori jubileuma fényére: akkor az arab és a zsidó gondolkodás nagy történetírójának csak arra kell gondolnia, hogy a nap minden viharzásával és szenvedélyével, fogyatkozásával és elborulásával mulandó; ellenben azok az értékek, amelyeket ő termelt, azok a drágagyöngyök, amelyeket az ő buvárszeme fedezett föl és hozott nap-

Az EGYENLŐSÉG: az öntudatos magyar zsidók lapja.

világra, azok a művek, amelyeket ő alkotott, örök életűek.

Megmérnünk Goldziher Ignác nagyságát, lebecsátanunk a mérőönt tudása roppant mélységeibe, értékeitben kifejeznünk azt, amit a tudomány gyarapítására, új és eredeti fölfedezésekkel gyarapítására eselekedett, nem ez ünnepi percek föladata, nem is e sorok szerény írójának tiszte. Én mindig készen fogadtam el eredményeit, amelyek eredetének, kiformálásának, módszeres fejlődésének utjait nem ismerem. Én meghajoltam azok ítélete előtt, akik szaktársai és egyben tanítványai lévén, a föltétlen meghódolás gesztusával hajoltak meg előtte. Megcsodáltam megannyiszor bámulatos tájékozottságát azon a területen, ahol találkoztunk, ő, a szuverén ur és én, az örökös kezdő és tapogatózó: a görög filozófia terén. Itt aztán láttam, hogy a keleti tudományok művelője milyen mélyreható ismereteket szerzett Platon ideáinak bonyolult világában, milyen önálló koncepcióval értelmezi Aristoteles Organon-át, milyen könnyedséggel igazodik el a neoplatonikusok misztikus tanításaiban, milyen felsőbbrendű megértéssel fogja át a középkori filozófia legföltrebb jelenségeinek, a skolasztikának és az arabszidó filozófiának összefüggését. Az a klasszikus tanulmánya, amelyet a Teubner-féle Kultur der Gegenwart filozófia-történeti kötetébe írt az iszlám és a zsidó filozófiáról, Hans von Arnim, Clemens Baeumker és Wilhelm Windelband monográfiái sorából kiragyog, eredeti fölfogásával, szempontjai biztosságával, forrásai gazdagságával.

De ez a közös terület csak egy kis segmentuma annak a birodalomnak, amelyen Goldziher elismert uralkodó, s amelynek egész terjedelmét még műveinek pontos bibliográfiája sem adhatja meg. Mikor tíz évvel ezelőtt a tudós világ Goldziher születésének hatvanadik évfordulóját ünnepelte, *Keleti tanulmányok* címmel tanítványai emlékalbumot adtak ki, amelyben összeállították művei teljes sorát. Az első dátum 1866-ba nyulik vissza, ekkor jelent meg két fordítása törökből. Huszéves korában írta Lipcsében doktori disszertációját *Studien über Tanchum Jeruschalmi* címmel; rá egy évre már a bécsi császári tudományos akadémia adta ki egy dolgozatát az arab nyelvtudomány történetéről. Huszonhat éves volt, mikor első nagy önálló műve, a *Der Mythos bei den Hebräern und seine geschichtliche Entwicklung* a lipcei Brockhaus-cégnél megjelent. Az ifju tudós bizvást elmondhatta volna Lord Byronnal, hogy egy reggel arra ébredt, hogy világhírű. A „Mythos” megjelent minden nyugati nyelven és a *standard work*-ok kánonába iktattatott. Amit az ifju ígért, azt a férfi teljes mérték szerint beváltotta.

S amit a férfi folytatott, azt az öregedő tudós — bár Isten kegyelméből sokáig késett öregsége — egyre növekvő buzgalommal, a munka fanatikus szeretetével, rendszeresen kidolgozott életprogramm nyomán haladva tökéletesítette és gazdagította. És ugyanakkor, amikor egy könyvtárt írt össze, mikor egy nagyfontosságú diszciplinának közmegegyezéssel választott és elismert vezérévé emelkedett, mikor dolgozószobájából irányította öt világrésznek az ő szakmájában dolgozó tudósait levelezésével, tanácsaival, utmutatásaival:

ugyanakkor fölépített egy emberi életet is, amelyhez foghatót tisztaságban, fenkölt nemességben, ideális tartalomban és az igazi nagyságot megillető egyszerűségben nem ismerünk.

Goldziher, az ember, egyértékes Goldziherrel, a tudóssal. Es többet ennél nem mondhatunk. Aki átlépi háza küszöbét, azt megilleti a *genius loci*; érzi, hogy itt egy nagy ember tiszta légkörébe került. A hivalkodásnak, kicsinyességnek, áltudásnak itt szégyenkezve vissza kell vonulnia, mert itt minden nagyszabásu és igazi, bár a puritánságig egyszerű. A beszélgetés, bármily tárgy körül forog, mindig komoly. A frivolitás száműzve van e megszentelt helyről. A ház asszonya előkelő műveltségű, eleven szellemű, fordulatosságmű uri hölgy, akin meglátszik, hogy urának nemcsak gyengéd, gondos, kiapadhatatlan figyelmű élettársa, hanem utitársa is: vele együtt járta a Nyugat és Észak ama nagy metropolisait, ahol Goldziher Ignác előadásait hallgatták, szavait áhitattal figyelték, új igazságait rajongva tapsolták. Ő is velük hallgatott és figyelt, és lelke magános csöndjében velük is tapsolt, mert szerényen bár és odaadón, de teljes megértéssel és boldog büszkeséggel hordozza a nagy emberek hitveseinek terhét és ékességét.

Igy élnek Philemon és Baucis módjára a Hollóutcai ódon házban idők-ideje óta. Volt örömük sok, kijutott a bánatból is részük. Husz évvel ezelőtt elvesztették egy fiukat, aki számukra már nemcsak remény volt, hanem megteljesedés is: oly tehetséges, oly kedves, olyan minden szépért és jóért lángoló volt. Másik fiuk, Károly, kitűnő matematikus, elismert pedagógus, aki az életfölfogás komolyságát, kötelességeinek megbecsülését, a módszeres munka szeretetét apjától, kedélye tiszta derűtségét anyjától örökölte. A fiu leányt is hozott a házba s vele a rég sóvárgott ifjúságot, bájta, közvetlenséget. Felesége nemcsak művelt, hanem a maga választotta szakmában tudományosan képzett, nemcsak szép, hanem bájos is volt, merő jóság és szeretetreméltóság és sugárzó szőke poézis. És az ifju hölgy tavaly, megmérhetetlen bánatára férjének és férje szüleinek, az orgyilkos járvány áldozata lett. Goldzihernek hatalmas, sokáig ellenálló szervezetét az utolsó időkben a betegség sem kímélte meg. Még négy évvel ezelőtt véget nem érő sétákon barangoltuk be a Zugligetet, a város erdejét, eljutottunk a budakeszi határig, vagy a Svábhegyen vettük észre ártatlan ijedelemmel, hogy az idő eljárt. Igazi napkeleti séták voltak ezek, tele Napkelet bölcsességével, derűs humorával vagy a multak elmerengő mélabujával; soha a Mesternek odaadóbb, hálásabb, szeretőbb hallgatója nem volt, mint én ezeken a sétákon. Az elmém megvilágosodott, tudásom gazdagodott, de — ezt éreztem a legmélyebben — a szívem okult és lett jobb és megértőbb attól, amit tőle hallottam.

A természet törvénye lebirhatatlan. Amit sokáig, az utolsó esztendőig nem hittünk, valóvá lőn: Goldziher öreg lett. Nem azért, mert a kalendáriom szerint elérte a hetvenedik évet; nem azért, mert a világhíres lipcei egyetemtől a disz doktorátus után megkapta az aranydiplomát is. Megvénítették az idők, a mi gyászos napjaink, ez a véresszemű, torz-

arcu kor, amely halálos ellensége minden jónak, minden szépségnek, minden békeességes alkotásnak, minden fegyvertelen szellemi küzdelemnek. E napok sötétsége elhomályosíthatja Goldziher Ignác érdemének intenzív ragyogását is. De csak úgy, mint a gonosz időket, vérzivatarokat, világfölfordulásokat jelző napfogyatkozás. A sötét égi test, amely a Nap és a Föld közé ékelődött, pályája örök rendje szerint eltakarodik és ismét feltündököl teljes pompájában, fejedelmi fényében a Nap. Goldziher doktori aranyjubiléuma csöndes, ünneptelen ünnep lesz, amelyre nem fog összegyülekezni sem az egyetem, amelynek disze, sem a Magyar Tudományos Akadémia, amelynek évekig volt osztályelnöke és az akadémiák szövetségében az egész világ előtt képviselője. De azért örök igazság marad, amit róla a költő tíz évvel ez előtt irt ihletett lélekkel:

S jönnek sokan figyelni bölcs szavára
Es megirigylik őt tőlünk sokan,
S hívják magukhoz, virulóbb hazába,
Hogy köztük éljen fényben, boldogan.
Vendégül elmegy az ígét hirdetni,
Ahon fejére uj babér terem.
De haza hozza, oltárodra tenni,
Onzetlenül munkás honszerelem!

Olvasás közben.

Irta: Hevesi Simon.

I.

Leroy-Beaulieu-t olvasom. Gondolatok gondolatokat szülnék, eszmék eszméket érlelnék. De elég maga, amit Leroy-Beaulieu mond, megérdemli, hogy újból föllevenítsék és emlékezetbe vegyék. A gyűlölködésnek ma már nem is kell eredetlinek lennie, nem kell invencióval bírnia; módszeresen dolgozhat, a régi vádaskodók maszlagos, légből kapott merész állításait ismételtetheti. Hazajáró lelkek ezek, revenants, kísértetek. De ha a vádaskodások régi recepteket plagizálnak, talán nem lesz helytelen, szóhoz engedni a régi védelmet is és a régi kedvező fölfogást, mely nemzsidónak tollából és meggyőződéséből ered.

Leroy-Beaulieu könyvét olvasom: Les juifs et l'antisemitisme. Israel chez les Nations. (Paris 1893.) Talán nem lesz érdektelen néhány állítását fölfrissíteni és a köztudatba hozni, egy-két gondolattal, ami bennem olvasás közben ébred.

Leroy-Beaulieu azt mondja:

«Hét-nyolc millió zsidó van a világon, elszórva négy-ötszáz millió keresztény és mohammedán között. Ez az egész úgynevezett sémita kérdést megvilágítja, e számok összehasonlítása. A mostani demokráta világban, amelyben a számot akarják egyedül uralkodóvá tenni, a zsidóság megmutatja, hogy a számon kívül van még valami tényező, amit figyelembe kell venni. Pedig jobb volna neki, ha nem mutatná meg. A «sémiták megállják helyüket, noha kevesen vannak». Mintha hallanám a tömeg ellenvetését: «több helyet foglalasz el, mint amekkora megillet!».

A tömegnek ez az ellenvetése kihívja a bírálatot, mert több mint destructiv, több mint forradalmi, már szinte a kommunizmusához közeljáró elv rejlik benne, mert tagadásba veszi nemcsak a történelmi osztályok jogát és nemcsak az autochton nemzeti elemek jogát, hanem a rátermeltség, a derekasság, a tehetség érvényesülési jogát is, amikor magában rejti a számszerinti arányos megosztás elvét és az egyenlő részesedés irányító eszméjét. Ez, elméletben elgondolva, ha a célszerűség motivumát figyelmen kívül hagyjuk és a gyakorlati célirányosságot szem elől tévesztjük, tetszetős lehet, de belül üres elmélet, színes buborék, valójában káros és ártalmas és a dolgoknak meg az összességnek káros volna. Nem is liberális gondolat, csak annak látszik, voltaképpen a szabadelvűség szempontjából se föltétlenül kívánatos, mert szemben áll vele a rátermeltség és tehetség érvényesülésének joga aminek biztosítása van olyan fontos és van olyan szabadelvű, mint az egyenlő részesedés elmélete. Mikor a zsidóság bebizonyítja, hogy a számok ochlokratikus hatalma fölött más tényezők is vannak, amelyek sullyal bírnak és latba esnek és figyelembevételre tarthatnak igényt, akkor tulajdonképpen az emberiség haladásának tesz szolgálatot és az emberiség érdekét óvja meg. Mindazáltal tulzó merészség volna azt állítani, hogy ez az érdem egyedül Izraelt illeti. A tehetséges és fejlett, művelt népek társadalmában a súlyarányok elhelyezkedésében ugyanezt a jelenséget látjuk, hogy hely jut a tehetségnek és ez nagyon jól van így, mert különben a társadalom elsekélyesedése állana be, mihelyt a verseny izgató erejét és az érdem, a tehetség megjutalmazásának lehetőségét kikapcsolják. A hasznos energiák kiváltásának vetne véget ezzel az emberiség és a tevékenységi ösztönt bénítaná meg végzetesen, ami természetesen megboszulja magát.

Ha kiirtjuk vagy semlegesítjük a haladás és versenyképesség fermentumát, stagnálás fog beállni, ennélfogva minden társadalomban szükségesek az olyan erők, melyek az energiák feszültségét fokozni képesek, mert a leghaladottabb nemzetek is csak ezeknek hatása folytán fognak lépést tartani a fejlődő energiákkal megáldott nemzetekkel, amelyeknek életében a tehetségek és erők szabad kibontakozása nincs léklyókba verve. A francia nép, mely 1791. szeptember 27-én mint első a világon mondta ki a zsidók egyenjogosítását, ezzel az igazság dicső zászlóvivője lett, az emberi jogok világtörténelmi propagátora, hőroza lett az előítéletek és a legsilányabb emberi ösztönök bilincseiből való kibontakozásnak és triumfátora a sötét barbarizmus fölött aratott győzelemnek. Ugyanekkor emelte a saját színvonalát is, mert új erőket bocsátott az élet versenyébe és ezzel nemzeti energiáit nemcsak mennyiségben, hanem intenzitásban is fölfokozta.

Tovább olvasok és megint egy érdekes mondásra bukkanok, ami megragadja figyelmemet.

Leroy-Beaulieu azt mondja: «ránk, franciákra nézve ez az ügy (t. i. a zsidó emancipáció által az egész zsidó kérdés) 1791 óta végleg el volt intézve és velünk együtt az egész földgömbre nézve. Senki sem kételkedett abban, hogy elintézése a forradalom

Követeljétek az EGYENLŐSÉG-et trafikban, pályaudvaron, utcai árusoknál!

elismert eredményei közé tartozott. Ránk nézve a zsidókérdés már nem létezett. És ime még egy évszázad sem telt el, hangosan kétségbevonták újra, amit szemmeláthatólag már minden művelt állam elfogadott.

Az emberiség haladásának és a civilizáció fejlődésének köszönhető, hogy az államok a polgári jogokat nem az uralkodó faj praerogatívája gyanánt kezelik többé, hanem az igazságnak hódolva, a törvény előtt egyenlő jogokkal ruháznak föl minden tekintet nélkül fajra és vallásra, minden polgárt, aki az állam fenntartásához munkájával hozzájárul, aki adót fizet és hazáját vérevel szolgálja; a további fejlődés pedig úgy hozta magával, hogy az adófizetés se tartozik már a polgári jogok előfeltételei közé. A faj nem játszik szerepet. Minden államban vannak asszimilálódott fajbeliek, idegen származásúak, akik fölvettek és elsajátították az állam nyelvét és vannak külön nemzetiségek, melyek saját nyelvükkel élnek. Kinek jutna most eszébe az ilyenektől a polgári jogok birtokát, az emberi élet létfeltételeit elvitatni? Ilyesmit a fajbeli inferioritás vádjának alapján se szabad megkísérelni, mert hallatlan merénylet volna az igazság és emberiség ellen, ha egyéb okból nem, már csak azért is, mert minden faj kvalitásai fejlődhetnek és emelkedhetnek akár szellemi, akár erkölcsi téren. Az in contumaciam elítélése egy fajnak vagy csoportnak: szégyenbélyeget ütné az elítélőnek arcára és megbélyegzetté tenné a világ közvéleménye előtt. Fajok ellen irányuló politikai jogfosztás politikai merénylet jellegével bír, de sohase az igazságos ítélet jellegével; ítélet csak judicativ eljárás alapján lehet, vagyis egyénre és esetekre tarthat szem előtt, de nem irányulhat az összesség ellen, hanem csak egyeseket, tetteiket, bűnösöket sújthat, mert minden bűnös cselekedet „egyéni akció” és az ilyet szabad és kell is büntetni, de nem lehet sújtani ezeket egyesekért. Nem mélység az a fajgyűlölet bűnös üzenete, hogy valamely faj vagy felekezet még nem régóta van jogainak birtokában; hogy az emancipáció még csak százéves volt akkor Franciaországban, Leroy-Beaulieu fölfogása szerint nem lehet ürügye újabb lelketlen üldözésnek vagy annak, hogy a nemrég megadott jogokat újra elvegyék; ellenkezőleg annál inkább tiszteletben kell tartani jogait, mert az ellene elkövetett évezredek bűnök még nincsenek egészen expiálva és az emberiség lelkiismerete száz évi vallástürelem által még nem lehet eléggé megnyugtatta ezeréves elnyomatás ellenében. Azt pedig, hogy egy faj versenyképes, szintén nem lehet bűnül betudni és jogfosztás, üldözés ürügyül fölhasználni. Versenyképességet kell vele szembeállítani, mert ezen a téren sincs kiküszöbölhetetlen inferioritás, ezen a téren is mindkét oldalon van fejlődési vonal.

Nemcsak a zsidókat szabadította föl a jogfosztottság állapotából az emberiségnek haladó szelleme, hanem például a négerket is nehéz rabszolgaságból. Véres háborukat folytattak ezért és az emberi szabadság eszmehőseinek szobrokat emeltek. Ki mondaná, hogy ezeket a szobrokat le kell rombolni? Igaz, a négerket is tanusítottak bizonyos irányú versenyképességet. Nagy fölháborodást is keltett napjainkban, mikor egy fekete bőrű öklöző hajnok legyőzött egy fehér bőrű

boxoló mestert. Az izgatottság tetőfokra hágott akkor és a társadalmi ellentétek kiéleződtek, de kinek jutott eszébe a négerket törvényes helyzetén változtatni, pedig az amerikai közélet írói megegyeznek abban, hogy a néger elem nehéz kulturproblémák megoldását rója az amerikai művelt államokra. Tagadhatatlan bár, hogy a négerket is bebizonyították kulturképességüket és politikai mezőkön is előtérbe nyomultak, versenyképességük is napról-napra jobban kitűnik, — de ez nem ok arra, hogy az emberiség vívmányai, jog, törvény, testvériség romba döntessenek és egy új barbarizmus visszahozza meghaladott idők bűneit. Az az emberiség pedig, mely nem tagadja meg a testvériséget, a jogot, a törvényt velünk szemben, nem tagadhatja meg velünk szemben sem, hiszen mi zsidók nem maradunk el se a négerket, se a fehér bőrű európaiak vagy amerikaiak mögött akár értelmiség, akár erkölcsi érték dolgában. Végre is mi zsidók olyan fajnak sarjai vagyunk, mely a maga belső fejlődése körében az értelem és az erkölcs kultuszának élt és amelynek apró gyermekei, mint Leroy-Beaulieu mondja, már akkor hajoltak feszült figyelemmel a tóra fölé, mikor az európai népek még nem ismerték az írás mesterségét.

A damaszkuszi zsarnok.

Páris, január 30.

Rothschild James báró szalonjában töltöttem a mai délutánt. Oda voltam hivatalos five o'clock-thee-re és ott találkoztam vele először. Feisal emirrel, a damaskusi zsarnokkal.

A báró szenvedélyes zsidóbarát, aki rendkívüli, mély és őszinte érdeklődéssel foglalkozik zsidó ügyekkel. En is, mint a palesztinai szegények régi és bőkezű gyámolóját, kerestem fel őt és ő, talán részben az én kedvemért, meghívta magához, mert tudta, hogy mindenkinél jobban érdekel, a nagy arab birodalom jövődjét, Feisal emirt.

A nagy szalonban sok és sokféle ember. Francia képviselők és angol bankárok, néhány ur, akitől azt mondják, hogy a békekonferencia tagjai, több olasz törzsiszt, egy-két művész és itt van a házigazda fivére: Maurice is, akit most választottak meg képviselővé. En egy magyar selyemnagykereskedő: Barna Gusztáv társaságában, csöndesen és szerényen nézem és figyelem egy sarokból a társaságot és várom őt, aki egészen bizonyosan a legérdekesebb vendége ennek a délutáni teának.

Mindenki róla beszél. A francia lapok telistele vannak azokkal a borzalmakkal, amelyeket a garázda beduin és arabs szabadesapatok elkövetnek és nyílt tilok, hogy az arabs irredenta-mozgalmat Párisból irányítják s Feisal emir irányítja. Néhány nap előtt azt is megírták a lapok, hogy Feisal bandái nem kímélnék bennünket sem s feldúltak több zsidó gyarmatot is, Mesulát majdnem egészen elpusztították, Chámrát felgyújtották, Tel Chait és Kefar Giladit kirabolták, több francia katonát és nagyon sok zsidót, akik otthonukat védték, legyilkoltak s a kolóniák zsidóságának, mindenét hátrahagyva, menekülnie kellett.

— Ó nagyméltósága Feisal emir.

A zongora a szomszéd szobában elhalkul, csönd lesz, néhány várakozással teli és izgalmas ah! hallatszik, minden szem az ajtó felé irányul. Vajon milyen Damaszkuszi zsarnok? Azt várjuk, hogy az ajtóban egy keleti bálvány jelenjék meg, egy kalifa az Ezeregyéjszakából, ökölnyi gyémánttal a turbánján s a háta mögött a hóhérral, aki véres kezét

palloson nyugtatja, de aki belép, inkább alacsony, mint magas uriember, európai ruhában, csak a feje jelzi rajta, hogy idegen a kontinensen s a hátmögött nem a hóhér halad, de a titkárja, Chadan pasa. Nincs semmi rendkívüli az emiren, csak a szeme, szenvedélyes, örök tűzben égő, gyanakvó s néha elboruló szeme lobog ki az arcából.

Ő az, aki ma kezében tartja Palesztina sorsát, mert hasztalan tanácskozik, dönt és rendelkezik Clémenceau, Deschanel, Millerand, a négyek tanácsa, végeredményben mégis az történik meg, amit ő és arabok irredenta fanatikus harcosai akarnak.

A báró a nagy kandalló előtt ülteti le egy kis asztalkához. Politikáról beszélgetnek. En visszafojtott lélegzettel figyelek.

— Az öregek — les vieux, így mondja — álmosak, a munka nem halad.

Az öregek: Millerand, Lloyd George s a többiek...

Egy angolos kiejtésű ur megkockáztatja:

— Igaz-e, hogy a kegyelmes ur lesz a nagy arabok birodalom szultánja?

Mindenki elképed ezen a szemérmetlenül nyílt és brutális kérdésen. Az emir, aki nem néz az ember szemébe és most is a gyűrűt nézegeti, egy pillanatnyi csönd után fölemeli a fejét és úgy válaszol, mint egy igazi diplomata:

— A nagy arabok birodalom? — mondja. Hol van még a nagy arabok birodalom?

A kérdező nem mer kérdezni többé.

Az emir azonban beszél, kérdezetlen. Elégedetlenkedik a békekonferenciával. Azt mondja: minden nap, amely késlelteti a megoldást, jobban és jobban elmérgesíti a helyzetet Szíriában. Nem a szovjet-köztársaság, nem az adriai kérdés, nem Amerika ellenkezése, nem az entente által követelt politikások és katonák kiszolgáltatásának az ügye a legfőbb akadály a világbékének, de a török probléma. Kis-Ázsiában óriási tömegek ébredtek öntudatra, Musztafa Kemal török irredenta hadserege félelmetes méretekben nő. először ezt kell elintézni.

Oda férközöm mellé és a szíriai, a palesztinai pogromokra gondolva, halkán megkérdezem: mi történik Damaszkuszban?

Az óra hetet üt, el kell mennie, feláll, nem felel. A báró a hallig kíséri ki s utána a vendégek javarésze eltávozik s én nemsokára majdnem magam maradok az óriási szalonban a kérdésemmel és a szomorúságommal, melyet érzek, ha szegény palesztinai véreimre gondolok, akik otthon, a szentföldön, védtelenül, kiszolgáltatva, fanatizált arab csapatok és rabló beduin hordák martalékaik lesznek...

Dr. Saul Eljasar.

Persian Ádám.

— Reflexiók a XX. kerületi választáshoz. —

A nemzetgyűlési választások Budapesten — ezt tárgyilagosan meg lehet állapítani — nem okoztak meglepetést. Senki sem lepődött meg azon, hogy nagynevű politikusok nem kapták meg a szavazatok többségét és az sem okozott fellütnést, hogy kimaradtak a parlamentből olyan emberek, akikre pedig a mai viszonyok között ott sokkalta nagyobb szükség lenne, mint volt a múltban. Az általános és titkos választói jog azt eredményezte, amit tőle vártak: tömegek szankcionálták az uralmon lévő kurzust, de ezek a tömegek más körülmények között szintén nem cselekednének másképpen és mindig azt a kurzust szankcionálnák, amely pillanatnyilag a legnépszerűbb és amelynek a tényleges hatalom a birtokában van.

Hogy ennek a helyzetnek minő következményei lesznek, arról ennek az írásnak a keretében nem

kivánok szólni, annál kevésbé, mert hiszen ez az írás voltaképpen egy egészen szűk térre zsugorodik össze: reflexiókat kívánok fűzni ahhoz a választási küzdelemhez, amelynek a főváros XX. kerülete volt a színhelye és ahol három jelölt küzdött egymással.

Ebben a kerületben eredetileg Haller József dr. fővárosi ügyvéd, a kultuszminiszter testvéröccse lépett fel a keresztény nemzeti egyesülés programjával. A miniszter öccsének csakhamar versenylársa akadt Buday Dezső mérnök személyében, aki szintén a keresztény nemzeti egyesülés programját vallotta magáénak. A választási küzdelem eleinte e két jelölt között indult meg és éleződött ki. A Ferencváros belső kerületének falait ellepték a plakátok, a két jelölt pártja rágalmazta és gyalázta egymást és talán két hétig folyt a vita arról, hogy melyik is a hivatalos jelölt. A nagy egység alaposan felbomlott. Haller emberei a Buday-plakátokra, Buday hívei pedig Haller plakátjaira írták rá, hogy «zsidó», lévén ez a rágalom a legnagyobb sértés a Ferencváros szűkebb területén. Korcsmai gyűléseken, programbeszédük keretében tucatjával akadtak szónokok, a kik nem tettek mást, csak rágalmazták a másik jelöltet és a keresztény nemzeti egyesülés pártjának mindkét jelöltje módját tudta ejteni annak, hogy maga mellett minisztereket vonulasson fel.

Buday és Haller között ez a harc azzal végződött, hogy a párt végül mégis csak Haller Józsefet jelentette ki az egyesülés egyetlen és hivatalos jelöltjének, ezt a döntést Budayék — ugyancsak plakáton — azzal magyarázták meg, hogy az ügyvéd urnak előkelő családi összeköttetései vannak és a kegyelmes családi összeköttetés ugyyszólván suflyomban csinálta meg a hivatalos jelölést.

Amikor a két kereszténypárti jelölt között az elkeseredett harc már a telőpontra hágott, került a választási küzdelembe Persian Ádám miniszteri tanácsosnak a neve. A kerület liberális elemei, akik a főváros közéletében mindig nagy szerepet játszottak, jelölték Persiant, a katolikus ügyek volt kormánybiztosát, az Alkotmány egykori munkatársát, aki a jelöltséget pártonkívüli programmal vállalta is, kijelentvén, hogy nem csatlakozik egyik párthoz sem, egyénileg azonban Wekerle Sándor programján állónak tekinti magát.

A választási harc most már a három jelölt között indult meg. Persian tábora napról-napra nőtt és kétségkívül igaz az, hogy a kerület zsidósága az ő jelöltségét támogatta. Ezt a tényt letagadni nem lehet, de nem is kell és a ferencvárosi zsidók mindig büszkének lehetnek arra, hogy ebben a dicsőségesen megbukott küzdelemben Persian oldala mellett harcoltak a tisztult liberalizmus lobogójának diadaláért.

Még a választási küzdelem izgalmas napjaiban is két kérdés vetődött fel. Olyan két kérdés, amelyre éppen ennek a lapnak a hasábjain kell feleletet adni. Az egyik az, hogy miért és milyen előzmények után vállalt jelöltséget liberális programmal az a Persian Ádám, akinek, ha a keresztény nemzeti egyesülés pártjához csatlakozik, bizonyára küzdelemmentes kerületet juttat a blokk és aki ilyen körülmények között feltétlenül tagja ma a nemzetgyűlésnek. A másik felvetett kérdés arról szól, hogy miért támogatták Persian jelöltségét éppen a zsidók, akik ellen egy időben Persian az Alkotmány hasábjain harcolt és a harcban erős ellenfélként találta szemben magát a magyar zsidóság halhatatlan emlékü vezérével, Szabolcsi Miksát.

Az első kérdésre maga Persian Ádám felelt meg, mondván: ma a konjunktúra az uralmon lévő kurzusnak kedvez, mindenki a kereszténység jelszavával kel fel és tér nyugovóra. Ezek az emberek azonban nem igazi keresztények, mert fegyverük a gyűlölet, holott a keresztény erkölcs alapja az emberek szeretete. Én — mondotta többször — másfél évtizedet a keresztény

Ahol még nem ismerik: vigyétek be az EGYENLŐSÉG-et!

mozgalmakban töltöttem el. Ezekben a mozgalmakban nem vehetett senki sem részt anélkül, hogy én szerepéről vagy jelenlétéről ne vettem volna tudomást. És mit látok ma? Azok az emberek — kevés kivétellel — akik most a puskaporos hordó telején az izgatás síszerű rakétáit eregetik, akkor nem voltak láthatók sehol, vagy legfeljebb abban a táborban, amely ellen most hangos szóval izgatnak. Ezeket az embereket csak a kedvező konjunktúra ébresztette fel mély álmukból, vagy édesgette át az innenső partra. Ezekkel az emberekkel én nem tudok egy táborban lenni, mert önmagammal szemben követnék el merényletet, ha politikai vezérekül olyan embereket ismernék el, akiknek politikai múltját jól ismerem és akikről jól tudom azt, hogy ugyanolyan fanatikusak voltak a másik szélsőséges irány vezető pozícióiban, mint amilyen fanatikusán hirdetik ma a gyűlöletet. Én talán elhiszem ezekről az emberekről, hogy ők megtért bárányok, de ha ez igaz is, akkor is állítom, hogy nekik ma még nincs joguk a vezérek sorában helyet foglalni, hanem be kell állaniok közkatonaiknak és csak akkor aspirálhatnak a marsall-botra, ha kevésbé kedvező konjunkturális viszonyok között is hűek maradnak a keresztény gondolathoz.

Az első kérdésre Persian nagyjában ezekkel a mondatokkal szokta megadni a választ. Őszinte, becsületes és nyílt kijelentésekkel. És ez az őszinte beszéd nagy népszerűséget szerzett a különben is népszerű embernek. Mert Persian hamar népszerű lett a körületben. Személyes megjelenése kellemes, szónoklata megnyerő, a helyzetet tisztán látja és bizonyos, hogy kiváló tulajdonságainak hasznát fogja még látni ez az ország.

A másik kérdésre talán egy mondattal lehet felelni. Az igaz, hogy Persian Ádámnak régi írásai talán elfogultak voltak. Egyoldalúak, mint írásai az olyan embereknek, akik bizonyos kérdést csak az egyik látószögből ítélnék meg. Azonban el kell ismerni becsületesen és őszintén, hogy Persian Ádám nemtelen és durva fegyverekkel soha nem harcolt és amikor belátta azt, hogy sok tekintetben revízióra szorul az állásfoglalása, akkor azt a revíziót ő maga végezte el és pedig olyan időben, amikor a revízió elmulasztása politikailag is sokkal, de sokkal nagyobb előnyt jelentett volna számára, mint a ma népszerűlen szabadelvű irányra való áttérés.

Ennek az igazságát elsősorban és legjobban a zsidók tudják méltányolni, azok a zsidók, akik ma ártatlanul szenvedik meg ódiúmat olyan eseményeknek, amelyek előidézésében részeseik nem voltak. Ez a magyarázata annak, hogy a két szélsőséges irányzatot képviselő jelölttel szemben igenis a zsidók szítek Persian Ádám támogatására és a zsidók voltak azok, akik két hosszú hét keserves munkájával azt akarták elérni, hogy ebben a választókerületben a tisztult liberalizmus programja legyen a győztes. A zsidók — ezt be kell ismerni és semmi ok sincs arra, hogy letagadjuk — lelkesedéssel mentek bele a választási harcba. De téved, aki azt hiszi, hogy Persian csak a zsidók támogatták. Ez nem igaz. A zsidók csak a liberális érzelmű keresztény polgárság oldalán küzdve, lelkesedtek a szabadelvű eszméért, úgy mint a múltban és úgy, mint ahogyan azt a jövőben is tenni fogják.

Hiányos lenne ez az írás, ha személy szerint is nem emlékeznék meg néhány sorainkba tartozó derék és lelkes ember önzetlen, áldozatkész, becsületes munkájáról. Hálátlanok lennénk, ha nem jegyeznék fel, hogy Leszlauer Gyula a polgári kötelességtudásnak olyan példáját adta, mint kevés ember, hogy erős szándékkal, becsületes akarással és becsületes eszközökkel dolgozott szakadatlanul, meg kell írni azt is, hogy Grünwald Albert valóban nagy önfeláldozással vett részt a választási küzdelemben, ő is, a többiek is helyesen és jól cselekedtek és igazán nem ezen a munkán mulott, hogy a választás napján nem Persian Ádám lett a győztes.

Mert megbuktunk. Vigasztalásnak kevés, de tény, hogy nagyon szépen buktunk meg. Kétheli agitáció után háromezernél több szavazatot kapott Persian, lényegesen többet, mint Buday Dezső, a keresztény nemzeti egyesülés másik jelöltje. Azért ez a küzdelem nem volt hiábavaló. A jelölt megismerte a polgárokat, a szabadelvű polgárság pedig megismerte és megítélte becsülni azt a Persian Ádámot, akinek nevével az elkövetkezendő liberális küzdelmekben biztos találkozunk még.

Paál Jób.

Kitérők.

Lear király.

Irta: Kiss Arnold.

I.

Nem hívták Lear-nek, hanem Pollák Dávidnak. Nem volt király Britanniában, hanem rasekól egy tiszamenti bájos városkának meglehetősen népes zsidó hitközségében.

Nem is volt három leánya, akiket Goneril, Regan és Cordéliának hívtak volna, ellenben volt két fia és egy leánya, névszerint: Bernát, Izidor és Lujza.

De szép, őszfűrtös feje volt az öreg Polláknak és jóságos, szelid kék szemei, amelyekkel még egy samesznek se tudott volna ártani.

Nagytekintélyű férfin volt a pátriájában, amit élénken bizonyít az a tény, hogy immár husz esztendő óta városatya volt Tiszaváradon, huszonöt esztendő óta pedig a zsidó hitközségnek mindig egyhangú bizalommal megválasztott elnöke.

Vagyonos ember volt, nagyuri kényelemmel berendezett lakása, a felesége előkelő földbirtokos-családból származott, franciául beszélt, ami Tiszaváradon, huszonöt esztendővel ezelőtt, a legmagasabb fokon álló előkelőségnek volt a kétségbevonhatatlan jele, a gyerekek zongorázni tanultak, ősszel a bálványosi birtokán vadászatot rendezett, amelyen a környék keresztény dzsentri uraságai is megjelentek, az alispán, a főjegyző, az árvaszéki elnök, meg a városi főkapitány.

Mindezek rendkívüli előkelőség zománcával vonták be a Pollák Dávid hajlékát, s Pollák Dávid néhai édesapja, az egykoronvaló trencsén-báni zsidó tanító, aki havi huszonöt krajcárért chümes-rasira oktatta a báni zsidó gyerekeket, sose álmodta volna, hogy az ő Dávid fiacskájának valamikor dúsan rengő aranykalászos pusztája lesz, ahol a botos-ispán nagyságos urnak fogja szolítani az ő Dávidját, mivelhogy az egykori báni zsidó tanító idejében azok a magyarok, akik botokat hordozának a kezeikben, nem azért tették ezt, hogy a zsidót megnagyságosuramozzák, hanem egészen más motívumokból és célokból kifolyólag.

Előkelőségben, köztiszteltben öregedett meg hát Pollák Dávid, Tiszaváradon. Az évek multak, fess öreg ur lett belőle, nagyon tiszta, gyönyörű ősz fején hordozta ragyogó cilinderét szombát és ünnepnapokon, amikor a tiszaparti kupolás zsinagógába ment s az utcákon széles ívekben röpültek le előtte a tiszteletadó kalapok s a templomban az emelvényen a trónszékes elnöki pulpituson ült, jobbfelől a rabbi, baloldalon a rasekól és slisinek szolították a szentiráshoz s amikor a helyére ment a felolvasó-emelvényről, selyemtalizsának elegáns aransujtása a Ferenc József-kabát fölött mint valami tábornoki epaulette messzire ragyogott a színes templomablakokon beszűrődő napsugárban, s az emberek a padokban hangos „skajach”-kiáltásokkal álltak föl előtte ezek a széles skajachok mintha mind azt harsogták volna: „éljen Pollák Dávid, a mi szeretett hitközségi elnökünk”.

Am az évek nemcsak azért mulnak, hogy az ember tiszteltben és fehér hajakban gyarapodjék, hanem

azért is, hogy egynémely dolgot magukkal is vigyenek, egynémely olyan dolgot, amihez az ember a lelkével nagyon, de nagyon hozzá van nőve.

Igy Pollák Dávidtól elsősorban elvitte magával a gyerekeit. A Bernát fiu, a legidősebb, elkerült végképpen hazulról. Ügyvéd lett Budapesten. Hát hiszen budapesti ügyvédnek lenni, ez még nem a legnagyobb szerencsétlenség, különösen pedig nem az akkor, ha valakinek olyan elsőrangú ügyvédi irodája van, mint Polényi Bertalan doktornak, — de az egy kissé fájdalmasan bizsergettette meg az öreg Pollák Dávid apai szívét, hogy a fia keresztény lányt vett el feleségül. A trencsén-báni zsidó tanító, az ő néhai édesapja, — egészen bizonyos — chümes-rasitanítás közben sohasem álmodta volna, hogy az ő unokája egy zsidófaló egyetemi jogprofesszor leányát veszi majd hitvesül.

Az Izidor fiu is így cselekedett. Polényi Dóri szegény, de előkelő dzsentrí-családból nősült, Pest mellett volt birtoka, a fővárosban nagyuri lakása.

Az öregek: Pollák Dávid meg a felesége, évenként egyszer-kétszer meglátogatták fővárosi gyermekeiket s különösen a még mindig szép Pollák mama nem győzött eléggé elragadtatva lenni a fiainak házában uralkodó finom tónustól. A menyek csupa figyelem és kedvesség voltak a néhány napra náluk vendégségben lévő öregek iránt, — igazán soha egy percre se éreztették velük, hogy zsidók, az öregek pedig mindig hoztak magukkal valami ajándékot, majd briliáns csattot a Mariska menyüknek, igazgyöngyös nyakláncot az Erzsikének, azután értékes részvénytáblákat a kicsiny unokáknak.

Bele lehetett törődni a megváltozhatatlanba. Sőt Pollák mama egyenesen boldog volt s nem győzte eleget vigasztalni az öreget, hogy más idők, más szokások, ma már nem kell az ilyen dolgot olyan tragikusan fölfogni, aztán meg hiszen a fiuk zsidók maradtak, az unokák is azok lesznek.

Hát valahogyan Pollák Dávid is megnyugodott. A rasekői méltóságról ugyan kötelességének tartotta, hogy leköszönjön, de a hitközség nem fogadta el a lemondást. Fölvilágosodott, modern hitközség volt a tiszaváradai zsidó község, azt mondta, a fiuk vétkeért nem lehet az apákat büntetni s a Pollák Dávid lemondási ügyét tárgyaló közgyűlésen dr. Rozmann, az alelnök így sóhajtott föl: „Egyikünknek a fia sincs bebiztosítva keresztényhitű feleség ellen.”

Egyetlen leányuk volt Pollákéknak. A Lujzácska. Szép, szőke, kedves leánya. Az is férjhez ment. De érthetetlen módon: Lujzában kiütközött a nagyapai vér. Szeretett imádkozni, templomba járni — és beleszeretett dr. Fellner Lajos fővárosi középiskolai tanárba, aki szemináriumot végzett, mélyenérző zsidó ember volt, szombaton az iskolában sem irt, szóval fehér holló volt a gimnáziumi tanárok között.

Pollák mama egy csöppet se titkolta, hogy elégedetlen a partival. A Lujzácskának más kéréi is akadtak volna. Egy keresztény földbirtokos. A megyei aljegyző. A városi ügyész. A fivérei családjába így jobban beillesztett volna.

Az öreg Pollák is dohogott.

— Ötvenezerforintos lány mást is kaphat, — nemcsak gimnáziumi professzort.

De a lakodalom azért mégis megvolt, mert Lujzácska a romantikus csacsisággal kijelentette, hogy vagy dr. Fellner lesz, vagy pedig sohase megy férjhez.

Igy hát egyedül maradtak az öreg Pollákék.

S nemsokára az öreg Pollák Dávid teljesen egyedül maradt Tiszaváradon. Meghalt a felesége.

S a temetés után a gyerekei, a menyek nagy szeretettel, nagy részvétellel dédelgették. A gyér ősz haját simogatták, s azt mondták neki:

— Papa, nem maradhat egyedül itt Tiszaváradon. Följön mihozzánk Budapestre.

S a legidősebb fiának, az ő büszkeségének, a Ber-

nátnak a felesége, a kedvesen huncut Mariska, bárszonyos kezével megsimogatta az apósa arcát s hízékedve mondta neki:

— Nálunk fog lakni, papa. Nekünk van a legalkalmasabb lakásunk. Szép külön szobája lesz, nem lesz hiánya semmiben.

S az öreg Pollák nagyon meg volt hatva. A gyerekeknek igazuk van. Mit is keressen ő most már Tiszaváradon? Minek neki most már vagyon, birtok, ezüst meg arany? Egy kicsiny szoba a gyerekeinél, ahol az emlékeiben fog élni, — a vagyonának egy kis részét megtartja magának, aminek a kamataiból megélhet, az neki elég lesz, s szétszította a régi ezüstöket, a fehérneműt, meg a vagyonát a gyerekei között.

S otthagya Tiszaváradot, a tiszaparti zsinagógát, a régi családi házat, egy egész hosszú multat s fölment Budapestre lakni — a legidősebb fiához, az ő büszkeségéhez, az ő Bernátjához.

Mit tett a zsidóság a magyar nemzetért?

A modern magyar történetírás.

A nemzeti élet legmélyében való gyökerezettségénél fogva a történetírás tartalmi determináltsága szigorubb, programja zártabb minden egyéb szellemi tudományénál. Az ősi költői, a historikus egységből való kiválása és tudománnyá önállósodása is előbb megy végbe, noha az utóbbi folyamat során nem is jut el mindig az utolsó objektíváló fázisig. Módszeiben, értékmegállapításaiban, képeiben, hagyományaiban és babonáiban konzervatív. Anyagban való gazdagodásának alig van határa, de rendszerint félelmetes merevséggel zárkózik el új szempontok és módszerek alkalmazása elől. Új meglátások, konstrukciók vagy rekonstrukciók bevétele olykor az akadályok egész tömegébe ütközik s Voltairétől Szekfü Gyaláig, Herdertől Lamprechtig a példák hosszú sora illusztrálja a változatlan merevedett régi formák s az új rekonstrukciók küzdelmét.

A magyar szellemi tudományok között a kutatás intenzitásánál, terjedelménél és eredményeinél fogva első helyen áll a történeti tudomány. A közel kétszáz év óta meg nem szűnő anyaggyűjtéssel párhuzamosan (ha nem is mindenben és mindig megfelelően) halad az anyag feldolgozásának munkája s ha a fejlődés folyamán az egyetemes tudomány vezetői és magyar alkalmazásuk között sokszor hézagokra vagy eltolódásokra bukkanunk is, számos nagyobb szintézis s egy-egy monografikus problémán belül nem egy értékes megoldás jelöli a haladás és mélyülés állomásait.

A magyar történetírás exkluzív jellege eléggé megérteti velünk, hogy itt a zsidó származású kutatót még szigorubb ellenőrzés, még óvatosabb idegenkedés vagy kritika fogadja, mint egyéb területeken s mi sem bizonyítja jobban zsidó származású történetíróink tudományos rátermettségét, a magyar nemzeti gondolattal való teljes eggyéforrasztottságát, mint az a körülmény, hogy munkásságukkal minden akadállyal szemben kiharcolják maguknak a legteljesebb tudományos elismerést.

Sem Acsády Ignác, sem Marczali Henrik nem szorult felfedezésre. Munkájuk organikus része a magyar történetírás fejlődésének.

Acsády első fellépése arra az időre esik, amikor a történettudomány kezd Európaszerte kibontakozni az eszmetörténeti spekulációk terméketlenségéből s a hatalmasan fellendülő természettudományok látószögéből keresi az új pszichologizmus és a marxi elmélet materializmusa között az új megoldás felé vezető utat. A magyar történetírás ezidőtájt kezd levegni a régi történelmi pátoz, a romantikus képiesség nehézségét, az adatok pátozát az adatok étozával váltja fel, anélkül, hogy eljutott volna akár a teljes eszmetörténeti rekonstrukcióig, akár a realizmus történetfilozófiai álláspontjáiig. Acsády írónak indult s ennek ellenére mint történetíró rendszerint inkább csak az anyag szintézise érdekli s nem a nyelvi formáé. Első kísérleteiben s néhány későbbi monográfiájában a régebbi politikai történetírás területén mozog. De akár Wesseliényi Ferenc nádor haláláról (1884), akár a Széchyekről (1887), Drégelyről és hősről (1887), a Linzi békéről (1890), Verancsics Antalról (Irod. Közl. 1884), Tinódi Sebestyénről (B. Szemle 1899) értekezik, kiegészítéseivel, rekonstrukciói-

val, anyaggyűjtésével a régi nyomokon s már feltárt területeken is új részleteredményekhez jut. Széchy Máriáról írt monográfiája eddig legteljesebb képe a Murányi Vénusznek (M. Tört. Életrajzok. 1885). Emellett már kezdetben inkább kísérletképpen (Magyarország lélekállapota 1680-ban; A magyar társadalom 1680 körül; Magyarország népessége a pragmatica sanctio korában 1896), később pedig egyre programmszerűbben, egyre határozottabban fordul el a minden fejlődést hősökbe és hősi események köré sűrítő, nagy gesztusokhoz rögzítő történetírástól s az addig figyelemre alig méltatott pénzügyi, gazdasági feltételek, a külső eseményeket meghatározó belső összetevők (Magyarország pénzügyei I. Ferdinánd uralkodása alatt 1888; Közgazd. állapotaink a XVI.—XVII. sz.-ban; Régi magyar birtokviszonyok 1894), főleg és elsősorban azonban az alsó társadalmi osztályok, a magyar jobbágy-ság történetének megvilágítását, értékelését tűzi ki célul maga elé (A magyar jobbágynépség száma a mohácsi vész után 1889; A jobbágyadózás 1564—76-ban. Akad. 1894). Részlet-tanulmányainak, évek során folytatott levéltári kutatásainak minden leszürt eredménye aztán beleolvad a magyar jobbágy-ságról szóló alapvető munkájába (A magyar jobbágy-ság története. 1906), mely ma is magányos uszószigetként áll a magyar történeti irodalomban. Anyagban való (s azóta számtalan cikkben, értekezésben kiaknázott) gazdagsága sokhelyütt széttöri s ezzel fásasztóvá teszi a külső formát. Vezetőelvében ugyan rokonságot tart a materializmussal, mert a gazdasági fejlődés formáinak a szellemi élet formáival való összefüggését demonstrálja, de elmélete következtetéssé sehol sem kristályosítja ki. Szintetikus munkájának egy másik jelentős dokumentuma A magyar birodalom története (1903—4). Acsády szubjektívizmusa (mely olykor dogmatikus értéket követel magának) új, demokratikus, a lelkiismeret szabadságát mindennek fölé helyező szempontjainak megalkuvást nem ismerő következetes alkalmazása új világításban látja s láttatja a magyarság ezeréves történetét. Demokratikus és szubjektív álláspontja beleütközött a maradi elfogultság vis inertiae-jébe (Dudek János röpirata) s a hírlapi polémia egész sorára adott alkalmat. Acsádytól való a Szilágyi-féle Millenniumi tört. néhány kitűnő fejezete is. (Magyarország három részre osztásának története; Magyarország története I. Lipót és I. József korában.)

Marczali Henrik, Mommsen és Waitz tanítványa, a történet-politikai iskola diszciplináltságával, módszerességével s mindent intellektualizáló törekvéseivel kezdi meg program-szerű munkáját. A magyar történet számos problémakörében övé a kezdeményezés vagy a megoldás érdeme. „Annyi ész, annyi tudomány és annyi helyes észrevétel van e műben”, írja első akadémiai pályaművéről (A magyar történet kútjói az Árpádok korában 1880) Pauler Gyula (B. Szemle XXIII.), hogy tudományosságunk nem sejtett lendületet nyerne, ha „minden akadémiai pályázat ilyen munkát eredményezne.” S valóban a honfoglalás rajza (A vezérek kora; Magyarország tört. az Árpádok korában. Szilágyi-féle Millenniumi tört.) s a világháború szemlélete között (B. Szemle 1914, 1915), a magyarság földrajzi elhelyezkedése s történeti sorsa közötti összefüggés vizsgálatán kezdve (A földrajzi viszonyok befolyása Magyarország történetére 1874) az osztrák Bernatzky ferdítéseinek kivédéséig (1915) megjelent önálló nagyobb tanulmányai, cikkei a Budapesti Szemleben, vagy a Századokban ennek a már kezdetben feltűnt történetírói tehetségnek mindinkább mélyülő és erő megnyilvánulásai. Európásgával ma szinte egyedül áll s noha első iskolázottságát később sem tagadja meg, történeti perspektíváját nem korlátozzák, nem szűkítik merev dogmák, fejlődést gátló szempontok vagy antiliberális elmaradottság. A nyolcvanas és kilencvenes évek nemes liberalizmusa fontos összetevője Marczali történetbölcséletének. Történeti rekonstrukcióiban nincsen túlzás, magyarságában semmi erőszakoltság s fejlődésében a nagy események és hősök kultuszától eljut a belső kontinuitások, a társadalmi, gazdasági, szellemi erők összefüggésének, a népleléktani elemek felismeréséig s szinte hibátlan kifejezéséig. (A társadalmi eszmények történeti fejlődése 1894; A magyar nemzet átalakulása 1899; Társadalmunk történeti fejlődése gazdasági alapon 1914.) Acsádyval szemben önálló kutatásainak köre sokkal tágabb és átfogóbb. A magyar középkor (Millenniumi tört. I. II. Az Árpádok és Dalmácia 1898; Zách Felicián bűnpöre 1899), Rákóczi Ferenc (Rákóczi F. és a nép. B. Szemle 1907), az 1848—49-iki szabadságharc s a Bach-korszak (Gróf Bánffy Dénes emlékirata az 1848-iki szabadságharcról 1889; Lonovics küldetése Rómába 1890; Gróf Leiningen K. tábornok levelei 1900; A szabadságharc és a Bach-korszak 1908), az Anonymus-kérdés (A Belae regis notarius 1880), a nemzetiség problémája (A nemzetiség történetbölcséleti szempontból 1911), a Pragmatica sanctio (A Pragm. sanctio új megvilágításban B. Szemle 1915) egyaránt érdeklik s egyforma hozzáértéssel rajzolja meg Ranke vagy Sala-

mon Ferenc képét. Mindamellett kutatásainak centrális problémája a XVIII. század második fele, a magyar szellemi élet, politika ujjaéledésének, az elfojtott, lenyűgözött nemzeti erők expansív érvényesülésének páratlanul gazdag kora. Évekre kiterjedő intenzív levéltári buvárkodás s nyersanyag-, adatfeldolgozás érett eredménye, a Magyarország története II. József korában (I—III., 1885—1888). A kötetek megjelenése között eltelt idő itt-ott megbontja ugyan a belső felfogás egységét, de a kalaposkirály s a magyar rendiség összeütközésének a rajza a társadalom, az anyagi és szellemi erők, a politikai evolúció bő és teljes jellemzésévé szélesül. Ma is egyetlen nagy szintézise a kornak. Az 1790—91-iki korszakos országgyűlés teljes anyaggyűjteményét adja Marcali Az 1790—91. országgyűlés története c. művében (1907), megírja Mária Terézia legjobb magyar életrajzát (1891) s Magyarország történetét III. Károlytól a bécsi kongresszusig 1711—1815. Tőle való a legújabb kor történetének első magyar összefoglalása (Történelmi könyvtár 1890) s egyik szerkesztője A magyar honfoglalás kútjói (1900) s A magyar történet kútjói nék kézikönyve (1901) c. műveknek. Angol nyelvi történeti könyvének (Hungary in the eigtheenth century. Cambridge 1910) s németnyelvű alkotmányjogi tanulmányának (Ungarisches Verfassungsrecht. Tübingen. 1912) első-sorban felvilágosító reprezentatív jelentősége volt.

*

Ellenfeleinek három generációt átfogó bizalmatlansági elmélete jogán a zsidóság magának követelhetné még a zsidó Könyi Manó mellett a „volt zsidó” Fraknoi Vilmost, Angyal Dávidot; míg Ballagi (Bloch) Aladárról épp oly szívesen lemond, mint a komoly tudomány maga.

Turóczi Lószel dr.

A talmud.

Írta: dr. Blau Lajos

I.

A talmud (amely szónak értelme: tanulás, tanítás, átvitt értelemben: a biblia szavából folyó törvényt ismertető és fejlesztő tanítás) egy nagy műnek elfogadott neve, mely 12 főlő kötetből áll. Így nyomtatta ki először 1520—23. években, 45 évvel az első nyomtatott héber könyv megjelenése után, Bomberg Dániel, az Antwerpenből Velencében letelepedett nemes ur, minden idők legnagyobb héber könyvkiadója. Akkortájt a középkori írásos szokás után indulva, a jogi műveket ebben a nagy formátumban nyomták. De míg más corpus iurisok az idők folyamán tetszetősebb alakra mentek át, a talmud nem annyira saját, mint inkább tanulmányozóinak középkori konzervativizmusánál fogva, megmaradt a főlőnél és az első kiadás lapszámozásánál. A kereken 50 talmud-kiadás csekély kivétellel az első kiadás mása, ami páratlan eset az egész könyvvilágban. A sztereotip kiadás 12 kötete 2947 lapot ölel fel, de benne van a két kommentár is, a Rasié, az 1105-ben Troyesben, a Champagne fővárosában, meghalt Salamon Jiczcháké, aki a kommentátorok klaszszikusa és a XII—XIV. században szintén franciák által szerzett «Toldások» (lőszafól) kísérő szövege is. A félelmetesnek látszó terjedelem, ami «a talmud tengere» (már a talmudban is használt) megjelöléshez jól illik, lényegesen csökken, ha csak az alapszöveget, a tulajdonképeni talmudot vesszük tekintetbe. A XIV. századból eredő, a müncheni állami könyvtárban őrzött egyetlen majdnem teljes talmud-kézirat, a Codex Monacensis, amely ránk maradt, a babilóni talmudot 490 nyolcvansoros lapon adja. Még mindig tekintélyes mű, de terjedelme nem éri el Goethe összes műveit, Jókairól nem is szólva. A talmud külső alakja, ami első látásra idegenszerűnek tűnteti fel, nem származik keletről, sem a zsidóktól, hanem az általános középkori szokásból. Épugy az is, hogy a kommentárt a szöveg közé írják. A talmud külalakjában az európai középkori könyvvilágnak formája maradt meg és így a talmud képvisel-

lője a jelenkorban a középkori könyvnek, legalább külső alak dolgában.

E külső bemutatás után vessünk egy pillantást a talmud belsejébe, üssük fel a fóliánst. Azt látjuk, hogy az alapszöveg maga két műből áll; mely úgy viszonylik egymáshoz, mint szöveg és megvitalás. A szöveg a misna, a magyarázat vagy megvitalás a talmud. Ez utóbbi részt vagy alkotó elemét arameus szóval gemarának is mondják, a misnát a gemarával együtt nevezik ma talmudnak. A két mű: a Misna és a Gemára eredetre és nyelvre egyaránt különbözik egymástól: a misna palesztinai termék és héber nyelven van írva, a gemára babilóniai termék és arameus nyelven, a babilóniai nyelvén van írva. Ha a babilóniai (nem zsidó) nép akkor magyarul beszélt volna, a babilóniai talmud magyar nyelven szólna. A misnát I. Juda patriarka szerkesztette 200 körül Sephorisban és tekintélyével egyedüli érvényre emelte azt, kiszorítva az előbbi hasonló műveket. Tanítványa Ráb (a tanító), kinek tulajdonképeni neve Abba Areka volt, átplántálta az új kódexet saját hazájába, Babilóniába, hol 219 után Szura városában új iskolát alapított, amely keréken 800 évig állott fenn. Szura és Pumpedita két iskolája teremtetle meg első sorban a babilóniai talmudot, amely 500-ban fejeződött be, tehát 300 év szellemi munkájának a terméke. Szerkesztője a nagytekintélyű Ráb Ase volt, ki a szerkesztéssel 50 évig foglakozott (meghalt 427-ben), továbbá Rabina (ki 499-ben halt meg). A misna, valamint a talmud szerkesztője nemcsak tudós volt, hanem egyúttal a zsidó nép vezére is. Nem szobaludósok, hanem világi emberek voltak, kik a való életet szolgálták.

Mikor 200 körül a talmud alapját képező misna mint törvénykódex és e minőségében a tanházban mint szövegmű érvényre emelkedett, Palesztinában is tárgyalták annak tartalmát. Tiberiásban is keletkezett talmud, amely 380 körül a keletrómai üldözések folytán mintegy magától záródott le. Nincs megszerkesztve, de főtartalma Rabbi Jóchananra vezethető vissza, aki 279-ben halt el. Ezt a talmudot «palesztinai», legsűrűbben «jeruzsálemi» talmudnak nevezték. Ez is megvan még, habár nem teljesen és szintén Bomberg Dániel nyomatta ki Velencében (1523). De ha talmudról beszélnek, a babilóniai talmudot értik, mert az a babilóniai zsidóság világi és egyházi tekintélyénél fogva az egész világon elterjedt és elismert. A zsidóságon belül is minden időben csak annak a zsidóságnak volt vezérszerepe, amely politikailag vezérszerepet vivő országban élt. Maga a szentföldi zsidóság elvesztette ezt a vezetést, mikor az ország politikailag megsemmisült, a babilóniai zsidóság is elvesztette később, mikor az arabs világ politikai és kulturai súlypontja (1000 körül) Európába, a pyrenaei félszigetre helyeződött át. De akkor a talmud már 500 esztendő volt és az európai országokban is meggyökeresedett.

Az említett misnán és két talmudon kívül a rabbinikus irodalom még számos egykoru művet foglal magába, melyek kivétel nélkül a Szentföldön keletkeztek. Ezeknek zöme biblia-értelmezés, homília és hasonló, de vannak törvénygyűjtemények is. Az előbbieket összefoglaló neve midras, ami a szentírás értelmének kitalálását jelenti. A szentírásmagyarázat, a történet, az általános tudományok szempontjából ezeknek a műveknek is nagy a jelentőségük, de a zsidó vallásos életben a talmudhoz hasonló szerepet nem vittek. Ha talmudról beszélnek, ezekre nem gondolnak, bár a zsidóság ellenségei idézeteikben elég sűrűn ezekre is rátérnek. Mi azonban célunkhoz képest elsősorban a tulajdonképeni talmuddal foglalkozunk. Nevezetesen a palesztinai misnával és a hozzáfűződő babilóniai gemarával, melyeknek összefoglaló neve: talmud; idézeteink azonban a midras-irodalmat sem hagyják figyelmen kívül, melynek anyagával a talmudban is sűrűn találkozunk.

Zsidó magyar zenészek.

Írta: Fodor Gyula.

Az első nevezetes zsidó zeneszerző, aki zenetörténetünkben szerepel: *Rózsavölgyi (Rosenthal) Márk*. Rózsavölgyi 1787-ben született Veszprémben, kalandos életet élt, mint hegedűművész rendkívüli sikereket aratott, szerzeményei, különösen táncai az Erkel előtt való kor irodalmának gyöngyei, szinte példátlan népszerűsége tettek szert. Szerzőjük bohém lélek volt és noha életében sok pénzt keresett, nagy nyomorban halt meg a forradalom esztendejében. Bartók Béla egy hírlapi cikkében ugyan „idegennek” nevezi Rózsavölgyit, ezzel szemben Petőfi Sándor, aki ha folklóre-tudós nem is volt, magyar érzésben aligha állott Bartók Bélának mögötte, *Rózsavölgyi halálára* című költeményében (Pest, 1848.) ezt írja a vén bohémról:

*Ébredj föl, vén muzsikus, vén barátom,
Hadd búsuljunk, lelkesedjünk nótádon,
Olyan Istenigazában tudtad te,
Hogy hol fekszik a magyarnak a szíve.
A magyarnak a szíve.*

Szerinte Rózsavölgyi zenéjének, debreceni szereplésének a hatása alatt teremtetle meg két debreceni táncmester a magyar körtáncot, amelyből később a körmagyar lett.

1851-ben Rózsavölgyinek Gyula fia átvette a Wagner-féle zeneműkereskedést és ezzel megalapítója lett a *Rózsavölgyi-cégnek*.

A tizenkilencedik század második felének legnagyobb magyar hegedűművésze is zsidó volt: *Reményi (Hoffmann) Ede*. 1820-ban született Egerben. Bécsben Böhm tanítványa volt és hangversenyeken már a negyvenes években föltűnt. A szabadságharc alatt Görgey Arthur mellett működött, mint segédtsízt. Világos után menekülnie kellett. Párisba, Londonba, Amerikába emigrált. Hegedűjátékának szenvedelmes drámaisága magával ragadta, hiánytalan, boszorkányos dologbeli készsége pedig elkápráztatta a közönséget. Egész Európa rajongott érte. 1860-ban hazajött Pestre, ahol valósággal kitört a *Reményi-láz*. Mosonyi Mihály *a magyar zene palatinusának* nevezte Reményit. Reményi kikerestelkedett és volt hitsorsosait megtagadta. Feleségül Fáy Antal borsodi földesúr Gizella leányát vette, akivel Párisban telepedett le. 1898-ban halt meg Amerikában, hangversenyezés közben, hegedűvel a kezében. Reményi kompozícióinak nagy sikerük volt: művei általában hatásosak s a hegedű kitűnő ismerésével készült, anyagszerű kompozíciók. Számos magyaros, sőt magyar darabot írt.

Reményi magyarságáról meghitt barátja: idősebb Abrányi Kornél így ír: ... nem ismerem művészt, akitől több joggal lehetne elmondani, hogy nemzeti alapon állt, mint amilyen joggal mondhatjuk ezt Reményiről... Legnagyobb ambíciója természetesen az volt, hogy mindenben magyar véralkatát juttassa kifejezésre s nem is volt még zeneművész, ki a magyar zene specialitását olyan remekül tudta volna párosítani a művészi eszményítéssel, mint ő... Hazafiassága s jótekonny áldozatkészsége nem ismert határt. Száz és száz ezreket rakott le az emberszeretet, a közművelődés s a hazafias célok oltárára... Eszményeiért igazabban lelkesedni tudó magyar művészt keveset, vagy talán egyet sem ismertem... Egész életében elsősorban magyar volt, s csak azután művész...

Aki Reményi a korabeli hegedűművészek között, az volt *Popper Dávid* a gordonkások között. 1843 december 9-én született Prágában. A prágai konzervatóriumon Goltermanntól tanult, s 1863-ban nevét már fél Európa ismerte. 1868—73-ig a bécsi Hofopernél működött, mint első csellista. Az 1885—86. tanév végén a magyar kultuszminiszter, Trefort Ágoston elrendelte a budapesti Magyar Királyi Zeneakadémián a

gordonka-tanszak felállítását s a tanszak betöltésére Popper Dávidot, — amint a Zeneakadémia hivatalos történetírója: Moravcsik Géza írja — ezen hangszer legnagyobb élő mesterét nyerte meg s nevezte ki. 1886 szeptembere óta haláláig: 1913 augusztus 7-ig Budapesten élt és dolgozott Popper. Tíz ember munkáját végezte. Ő nevelte fel az új magyar gordonkás-generációt. Híre számos külföldi növendéket vonzott Budapestre. Hubayval szövetkezve, vonósnégyes-társaságot alapítottak s a Hubay—Popper-vonósnégyes szerepe Pest zenei életében rendkívüli jelentőségű. Ez a vonósnégyes a legmagasabbrendű kamarazeneművészettel ismertette meg a közönséget, minden estéje: zenei esemény volt. Kifelé, a külföldön, zenei kulturánk fokmérője volt s ahol csak megjelent, ott presztizsünk csak emelkedett. Mint előadóművész, Popper különösen a klasszikusok: Porpora, Corelli, Haydn, Mozart, Beethoven interpretálásában tűnt ki. Előadását nagyvonalúság, lendület, temperamentum, melegség, színgazdagság, brio jellemezte. Személyisége is feledhetetlen. Gyönyörű ősz feje, csillogó szeme, amelyben hetvenéves korában is egy rendíthetetlenül optimista lélek tükröződött, közmondásos és utólráhetetlen elhivatottsága, jósága és kellemé megejtették a szívet. Komponált is.

Kompozícióról s egyéniségéről így ír Hubay Jenő: Nemcsak nagy művész, nagy, utólráhetetlen virtuóz, de nagy zeneszerző-tehetség is volt. Zeneszerzői tehetsége bár a gordonka-irodalom gazdagítására szorítkozott, e téren azonban oly nagy sikereket ért el, mint akár Chopin a zongora-irodalom terén. Popper megteremtője a modern gordonka-litteraturának. Alig van cselló-virtuóz, akinek Popper-kompozíció ne szerepelne a műsorán. Számos versenyművén kívül, melyeknek legfőbb jellemvonásuk a formai tökély, százkra menő kisebb művei a hallgatóságban mindig ébrentartják szívpörkázó szellemességükkel, mely vagy a dallamszövésben, vagy a harmónizálásban, vagy a ritmusok pajkosságában, de a darab menetében valamiképpen lebilincselően megnyilvánul. Mint tanár legelső helyen állott. A magyar kulturának kétszeres oka van őt gyászolni, mert az többet veszített benne a nagy művésznél. Igaz barátja volt a magyar nemzetnek, szerette a zenéjét, teljes odaadással támogatta a magyar zene harcosainak törekvését. Bár külföldön született, attól a perctől kezdve, mikor a Zeneakadémia kötelékébe lépett, magvarrá lett szívében. Felesége meg is tanult magyarul s korán elhunyt egyetlen fiát teljesen magyar nevelésben részesítette.

Magyar zsidó volt a „hegedűkirály“ is: Joachim József. 1831 június 28-án született Pozsony mellett, Köpcsényben. Csodagyermek volt, már 7 éves korában szerepelt s 12 éves korában a lipcei Gewandhaus kényes ízlésű publikumát is meghódította. Hitsorsosa, Mendelsohn vezetése mellett tökéletesítette képességeit. 1849-ben a weimari Liszt-kör tagja lett s 1866-ban a berlini Hochschule für Musik igazgatója. Címeit, méltóságait, kitüntetéseit szinte lehetetlen felsorolni. Szenátora, majd alelnöke volt a Szépművészetek Akadémiájának Berlinben. A cambridgei, glasgowi, oxfordi, göttingeni egyetemek disz doktorul választották. Disze volt és lelke a bonni Beethoven-ünnepségeknek s 1847. óta a londoni saisonnak. Egyformán magasrendű volt, akár szólózott, akár kamarazenét játszott. Koriársai szerint az ő vonósnégyes-társasága interpretálta Beethoven utolsó kvartettjeit a legtökéletesebben. Sokat és sokfélért írt, számos nyitányt, indulót, főként azonban hegedűdarabokat, közöttük három versenyművet. Magyarorságot az op. 11. „In ungarischer Weise“ feliratu koncert, zsidó voltát héber melódiái (op. 9.) brácsára és zongorára igazolják. 1907. augusztus 15-én halt meg Berlinben.

Major J. Gyulának színpadi sikerei is voltak. „Erzsike“ című dalműve 1901-ben Budapesten, „Szécsi Mária“ 1906-ban Kolozsvárott, „Milla“ 1903-ban Po-

zsonyban került színre. Major ezenkívül rendkívül sokat írt, kamarazeneműveket, zenekari darabokat, zongorakompozíciókat, dalokat, mindennel megpróbálkozott, de Magyarországon nem méltányolták kellőképpen. Több műve díjat nyert és külföldön is előadásra került. 1859. december hó 19-én Kassán született, a Zeneakadémián Volkmanntól, Erkeltől s Lisztől tanult, 1887-ben a zsidó tanítóképző tanára lett Pesten, 1894-ben női karegyesületet, 1896-ban zeneiskolát alapított.

A három kártyás.

(Történet a kállói szent papról.)

Írta: Szabolcsi Lajos.

I. Éjjeli séta.

Ez a csodálatos történet Jiszró szombatjának előestéjén kezdődik.

Nagy szombat ez, nevezetes szombat. Ekkor olvasák fel a törából a tíz ígét. Isten ajándékát, Izrael büszkeségét. Feláll ilyenkor az egész templom; mikor a kántor beléfog az első ígébe, vele kezd muzsikálni a hívők lelke is. Hogy zengenek, hogy dalolnak a szavak! Szinte felröpülnek a pergamentről, megvillannak a zsinagóga poros levegőjében, mint a napsugár. Mikor a kántor száján felhangzanak, megtelik velük a templom. A Szináj varázsa borul egyszerre a kopott padok fölé, láthatatlan fátyol ereszkedik a magasságos égből és az Urísten glóriája jelenik meg a hívők felett. Van szombat az évben, amelyik ennél magasabb; van, amelyik szomorubb, van, amelyik vidámabb. De egy szombat sincs olyan szép, mint ez a szombat, amikor újra adatik a tízparancsolat Izrael szenvedő gyermekeinek. Koratavasz idején esik rendszerint; de mikor ez a szombat elérkezik, elkezdenek rügyezni a fák, kizöldül a templomudvar szikár földje, madárdal veri fel a levegőt... eljön a kikelet.

Ennek a szombatnak az előestéjén az a szokatlan dolog történt, hogy a kállói zsidótemplomba beállított egy idegen. Ami még magában véve nem lett volna nagy esemény. Hanem, mikor a kántor odaért az imában, ahol a szombati zsoltár azt esdekli: „...jó bizony hirdetni a Te szeretetedet nappali időn és a hozzád való hűséget éjnek évadján“ — ez az idegen kiment a padból, végig a templomon, fel az emelvényre, ott is a rabbi üléséhez. A kállói szent pap hajlongva imádkozott, édes dallam zsongott az ajkán. Az idegen odalépett melléje, a vállára tette a kezét. A pap megfordult és ránézett.

Ekkor már a gyülekezet is jól szemügyre vehette a merész, vakmerő embert, aki a szentet meg merte zavarni imájában. Magas, csontos, öreg zsidó volt, szürke szakállal és bozontos szemöldökkel. A kabátja kopott, a kalapján tenyérrnyi nagy foltok. Ki lehet, aki a szent papot így megháborítja?

Az áhítatosság is megszakadt egy percre. A kántor ámulva nézett az idegenre. Az élénken és szinte fenyegetőleg beszélt a pappal. A pap nézte, hallgatta, azután megrántotta a vállát és visszafordult imádkozni. Mintha azt mondta volna:

— Hát aztán! Történt ilyesmi már máskor is!

Erre az idegen dühösen megfordult, lesietett az emelvényről és kiment a templomból.

Mikor Reb Dovidl, a kántor, elmondotta a Kidust és az emberek kezdtek kifelé szállingózni, másról sem beszéltek, mint erről a szemtelen jövevényről. Hát nem ért volna rá megvárni a szent papot istentisztelet végeztével? Reb Chájem Tarcal, aki már két hete ott időzött Kállón, a szent udvarán, előljárt a méltatlankodásban. Ki látott már ilyet? Jött-ment senki ember,

aztán feltolakszik a pap üléséhez. Rendet kellene már egyszer teremteni ebben a gyülekezetben.

Körülvéve a testőreitől, a hiveitől és a barátaitól, kijött végül maga a kállói szent pap is. Ahogy a sötétben ki lehetett venni az arcát a nagy paraszt-kalap alatt, mintha mosolyogna.

Nagy, lázas érdeklődés tolong körülötte. Ki volt az idegen? Mi akart? Honnan jött? Mit hozott? A kállói szent pap egyre csak mosolyog. Ott állnak a templomudvaron, kérdezik jobbról, balról, de a rebe nem felel.

Egyszerre csak egy kéz tör keresztül a csoporton. Félretolja a sürgő-forgó embereket. Odakap a szent kabátjához és elkezd huzni. És a kéz lassan kihuzza a szent papot a körből.

Ki látott már ilyet?

Ahogy a sötétben megfigyelhetni, egy magas, vörösszakállú zsidó — senki sem ismeri — vont a magához a rabbit. Ott áll vele a lépcsőn, a templom küszöbén. Beszél, magyaráz, követelőzik — aztán látni, hogy a szent hátat fordít neki is, otthagyja és visszamegy a hivei közé. És azt mondja mosolyogva:

— Mit törődöm vele? Szombaton nyugalmat akarok.

Hogy ki volt, mit akarhatott, nem tudja senki. A rebéből egy ígét sem lehet kihuzni az egész csodálatos eseményből. A rebe csak mosolyog és a vállát vonogatja. Nincs más hátra: haza kell menni és várni az események fejlődését.

A rebe hazaér. Csak néhány hive vendége ma este jőfajta rántott halra, ezek is tiszteletteljes távolban várnak, míg a szent belép a szobájába. A zsidó hit azt tartja, hogy angyalok kísérik péntek este a jámborokat a templomból otthonukba. A rebet egyedül hagyják az ajtó előtt; és a szent, mintha átszellemült arccal beszélne az ő szombati angyalaival, megáll az ünnepi asztalnál. És megáldja az övét és a háza népét és felcsendül az ajkán a „*sólom aléchem*“... Angyalok üdvözlése. Fehér angyalok, béke angyalai, Isten hírnökei, édes szombati angyalok: hozott Isten titeket! Áldjátok meg, hozzatok áldást, vigyetek áldást, őrizzettek meg bajtól és csapástól. Angyalok, angyalok, szombati angyalok! És körüljárja az asztalt az övével és énekel. Valami rejtelmes, titkos, halk dallamot. Benne reszket a tulvilág zenéje, Izrael ezer szenvedése, az otthon boldogsága és a család végtelen öröme. Péntek este van...

És a szent jókedvű és elégedett. Dalol és mosolyog egész este. Vacsora után pedig, a „*z'miresz*“ idején, ő maga kezd rá a nótázásra. Micsoda dalok, micsoda zene az! Magyar dallam változtatja a zsidót. Mindegyiknek külön története van. Egyiket Patakról hozták tavaly télen, ott énekelte egy vándor orosz kántor. A másik Nicolsburgból való, az ottani szent asztaláról. Némelyiket kóbor pásztorgyerektől tudja a kállói pap, egyik-másikról pedig azt tartják, hogy a leviták énekeltek így egykor Jeruzsálemben. Egyik lassu és szomorú; a másik pajkos és ugrándozó, mint a gyertyafény a nagy ezüst kandeláberekben. A kállói szent hangosan énekel; Reb Saje Áron Fisch, az ő főudvarmestere, csak félhalkan mer utána zümmögni csupa respektusból; a harmadik hívő, Reb Chájem Tarcal csak a fejével bólogat a taktusokra; hogy is merné megzavarni azt a mennyei gyönyörűséget, mikor a szent dalol? A negyedik testőr, Reb Modche Patak pedig behunyt szemekkel ül és úgy hallgatja a dalt. De azért hiába dal és ének, mindegyiknek csak az motoszkál az eszében: Ki volt az a két rejtélyes ember? Mit akartak? Honnan jöttek?

...Már harmadszor kezdi el a legszebb szombati

¹⁾ Zemiróth = péntek esti dalok és zsoltárok.

népdalt a szent. És mikor megint odaér ehhez az ütemhez:

*Kol sómér sábosz kadosz méchálléló,
sz'choró harbé meód al pi fooló,*

ami annyit tesz, hogy: *nagy leszen a julalma annak, aki megőrzi a szombatot a megszegéstől* — megáll és elkezd magyarázni:

— Tudjátok-e, rebojszem, — mondja — hogy értem én ezt az ígét? Ugy értem, hogy nemcsak az visz véghez nagy dolgot, aki a szombatot megtartja. Hanem az is, aki visszatartja a társait a szombat megszegésétől. Ez a szavak igazi értelme, ezért ölelkeznek így itt a rímek: aki *megőrzi* a szombatot attól, hogy más meg ne szegje... Hát ti mit gondoltok?

Gondolni mind a három hívő gondolt valamit, de nem ért rá kimondani. Az ablakon hirtelen zörögtek. A rebe megrázkódott és odafordult:

— Harmadszor üzennek értem ma este — mondotta, a homlokát összeráncolva. — Azzal felkelt és odament az ablakhoz, kinyitotta és kihajolt.

Hűs légáram csapott be a kert felől. A gyertyák fellángoltak. Reb Chájem odapislantott az ablakra, de (amint később bevallotta) csak annyit látott, hogy vakító fényességben, diszes öltözetű urak és hölgyek szállanak le egy kocsirol, lépnek az ablakhoz és beszélnek a szenttel. Reb Saje Áron nem merte kinyitni a szemét, de megesküdött rá, hogy kocsizörgést hallott a titkos pillanatban és utána héber beszédet. Reb Modche pedig, aki a szemét is eltakarta, a fülét is bedugta áhitatból, úgy emlékezett, mintha selyemsuhogást és bársonyok zizegését hallotta volna és lilaszín villámfény ragyogott volna az ablakon. De sokáig nem lehetett tűnődni, a szent becsukta az ablakot és visszült az asztalhoz.

— Imádkozzunk, rebojszem²⁾.

Megimádkoztak, komolyan, csendesen. Azután a szent felkelt és azt mondotta a három zsidónak:

— Üzenetek a kántornak, hogy reggel később kezdje az imát. Szóljatok be az asszonyaitoknak, hogy nem lesztek itthon ma éjjel. Azután jertek vissza hozzám. Ma éjjel együtt maradunk.

A három zsidó meghajtotta magát. A rebe mosolyogni kezdett.

— Együtt bizony reggelig. Sürgős dolgom akadt, háromszor is a lelkemre kötötték. Eljöttök velem ma éjjel Nyiregyházára.

(Folytatom.)

²⁾ Uraim (raboszáj).

HATSCHEK és FARKAS
optikai, fényképészeti és kinematografiai szaküzlet.
Főüzlet: Budapest, Károly király-ut 26.
Fiók: Budapest, VI., Andrássy-ut 31. sz.
Fotóciók és gépek állandóan raktáron. Szem-
üvegek, csipletök és a többi optikai áruk.

MEGJELENT!

**ETIKA A
TALMUDBAN**

ÁRA 10 KORONA.

Irták dr. Hevesi Simon, dr. Blau Lajos,
dr. Weisz Miksa. — I. rész. — Az Izr.
Magy. Irod. Társ. kiadványa. — Meg-
rendelhető minden könyvkereskedőnél.

Nagy keresztények véleménye a zsidóságról.

Asbóth János, kinek jelentékeny filozófiai munkájából két héten át válogatott részleteket fogunk közölni, külügy-miniszteri osztálytanácsos, majd országgyűlési képviselő, akadémiai tag, neves publicista és kiváló író, született 1845. Asbóth Lajosnak, a szabadságharc honvédtábornokának fia. Esztétikai, politikai, történeti és gazdasági munkássága is kiemelkedő.

Valamint a görög-római világban minden elnyomólag hatott az egyéniségi eszmére, úgy a zsidóvilágban minden az eszmének növelésére, fejlesztésére szolgált. Valóban, a zsidóságnak világhistóriai jelentősége mind a mai napig még távolról sincs kellőleg méltányolva... Ha a görög világ a tudományos, a római a politikai nagyság, akkor a zsidó-világ az ethikai nagyság, és egyik sem kevésbé fontos a másiknál... Az antik világnak a közösség volt egyedüli súlypontja, értékkel minden csak ahhoz való viszonya szerint bírt. A zsidóvilágban ellenben a közösség mellett jogosultsággal, sullyal és fontossággal bírt folytonosan és szakadatlanul az egyéni is. Míg a római értéktelen gyanánt lép tova mindazokon, amik egyenes vonatkozással nem bírnak a nagy közösségre, a zsidó szeretetteljesen mélyed bele az egyéni, a családi életbe, őrzi a zajtalanul lefolyt, de az egyéni mély élet egész költészetével méltán dicsekvő eseményeket a legkegyelesebben, mint drága, becses hagyományt és elég fontosnak tekinti arra, hogy évszázadok egy egész sorának hosszú időközét kizárólag ezekkel töltsse be... Az egyéni élet volt a zsidóságnak legsajátosabb vonása, soha el nem tompuló legyvere, legerősebb bástyája, ama megdönthetetlen bástya, melyet hű férfiszívek állítanak lelkesedésük tárgya elé és melyet erőszakolni nem lehet, mert minden rés, minden siker hű diadal egyes köve felett csak a bástyának, mely áll, sokszorosán, szilárdan, dacára mindennek, áll úgy, mint annakelőtte; bizonyosága e tény továbbá annak is, hogy valamint Antaeus a földből, a zsidóság az egyéni életből merítette létcrejét...

Bámulva tekintünk a világtörténelem e páratlan jelenségére. Népek rabigába dőlnek és rabigát törnek; ez a történet folyása; de itten egyebet látunk! Letiporva egy nemzet és széjjeldarabolva, zúzva; hazája rom és idegenek prédája, a kevés, aki ragaszkodhatott a puszta göröngyhöz, koldus, szorítva a legalacsonyabb munkára; nincs remény többé a hatalomhoz, az idegenek keserű kenyerére utalva az egész nép, és emellett — sem nem becsülve, sem nem rettegve; nagyon is gyér ezenfelül új egyesülésre, közös erő kifejtésre; minden emberi számvelés szerint elítélve, hogy pusztuljon és vesszen, dacára mihaszna ragaszkodásának régi, előtte szentelt emlékekhez: és ez a nép, e rah, e koldus nép, ébred, kitör sirjából és életet kér, és él, és nő és virulásnak és olyan új hatalomnak indul, hogy legnagyobb napjainak régi fényében tündöklék ismét Izrael, és az ígét Istenének nagyságáról, hatalmának örök erejéről, fegyverének hegyén vízi ámulásban elrémült szomszéd-tartományok szívébe!

És ha kérdezzük, hogy mi tartotta fenn Izraelt e fordulatig, mi tartotta fenn a kétségbeesésben, mi tartotta fenn akkor, midőn az isteni büntetés gyanánt régen hirdetett bukásnak feltartóztatlanul bekövetkezett iszonya alkalmas volt ugyan az igaz szellem ébresztésére, de a széjjelverés, a szolgaság, minden anyagi segélyforrás teljes hiánya, lehetetlenné tette az erők összetartását és a tehetetlen kétségbeesés kínos érzetével töltötte meg minden zsidó szívét? A mi Izraelt fenntartotta akkor is, az a háznak, a családnak, az egyéni élet e legsajátosabb színhelyének, ősi erkölce volt...

Ami a vélemények és tanok szabadságát illeti, ebben a pártok a legnagyobb, a keresztényvilágban egész a mai napig sem létező türelemmel voltak egymás iránt, türelemmel épp oly mértékben, mint ami-

nóban mindakettő egyrészt türelemmel és tisztelettel viseltetett a harmadik párt iránt, mellyel, éppen mivel nézethívei a politikai élettől tartózkodtak, összeköttetések soha elő sem fordultak. Az egyéniségének jogosultsága annyira tiszteletben tartatott, elismertetett és természetében gyökerezett a zsidóságnak, hogy mind ez eltérések csirázhattak, fejlődhetek, megizmosodhattak, anélkül, hogy akár az állam, akár a vallás kebelében szakadásokra vezettek volna; egy hazáért éltek és haltak, egy templomuk, egy főpapjuk volt a legélesebb nézetharcok közt...

... Azt látjuk a zsidóságnál, hogy alighogy megszilárdult kebelében valamely intézmény, mely az egyéni életet fenyegette, az állandósult zsarnokságot bármely alakjában előkészíthette volna: mindenkor rövid időn erőtlenedésnek, bomladozásnak indult, megtörve akár magán az állami létnek folytonos ingadozásán, akár a zsidóságnak azon a szellemén, mely emberi uralmat eleve nem tűrte, úgy hogy végre minden zsidó intézmény, mely az egyes egyének teljes egyenértékével ellenkezett volna és akár egyeseknek, akár kasztoknak, törzseknek vagy pártoknak jogszerűtlen hatalmat adott volna a többiek felett, vagy teljesen kipusztult, vagy éppen csak mint önmagának árnyéka tudott fennmaradni. Nevezetes, bámulatos jelenség ez oly korban, melyben alig hallunk beszélni az egyéni jogokról, az egyéni szabadságról: oly korban, melyben ezek mai értelmükben még mint fogalmak sem léteztek; s jelenség, melynek szükségképpen a zsidóság állami létének felbomlására kellett ugyan vezetni, aminthogy kétségkívül arra vezetne ma is; de mely egyúttal olyan erőssé tette az egyéni életet és az egyén becsének, súlyának, jogosultságának tudatát, olyan hathatossá szóval az egyéniségi eszmét a zsidóság kebelében, hogy a zsidóságnak igenis alkalmasnak kellett lenni arra, hogy mint kovászt beledobva az antik világba, ennek új alakot, új életet, új fejlődést adjon roskadozása közepette, fejlődést, mely szakadatlan folytonosságban, egész a mai napig, mindig ugyanazon egyéniségi eszmétől van áthatva. — Hierarchia nem létezett a zsidóság kebelében. — Egész lényege szerint az írástudók rendje a népből nőtt ki és magába ölelte annak javát, a legbuzgóbbakat, legerényesebbeket, legeszesebbeket. Tudomány csak egy létezett, melynek elemei valamennyinek közbirtokát képezték... Az antik világban a rabszolgaság mélyen meggyökerezett, általánosan uralkodó intézmény, melyhez nyulni senkinek eszébe sem jut, mely úgy tekintetik mindenki által, mint a legtermészetesebb, leghelyesebb dolog a világon.

Oly alakban találjuk a rabszolgaságot az antik világban, hogy csupán csak erre támaszkodva is, kimondhatjuk bátran, hogy az egyéniségi eszme teljesen el volt benne nyomva. A zsidóságnál ez másként volt. Az elnyomás, mely alatt a zsidóság oly hosszasan nyögött, az elhagyottság érzetével együtt fejleszté az egyéni érzetet is, és emellett meg nem fészkelhette magát a rabszolgaság intézménye... ahol szórványosan találkozunk is vele, egészen más, sokkal enyhébb és ugyyszólván csak ideiglenes jelleme van... Hiszen a zsidó „istennek, nem pedig emberek szogája” volt, és akárhányszor hivatkoztak a zendülők és lázítók Róma ellenében arra az elvre, hogy „aki hordozza Isten igáját, nem kell, hogy az emberek igáját viselje...”

Ami a rómainak, aki a rabszolga életét úgy sem vette semmiibe sem, egyik legmegszokottabb szórakozása volt, iszonynyal nézte a zsidó, akiben eleven volt az érzés az ember iránt. — A szegények helyzete a zsidó világban épp oly erős bizonyítéka annak, mennyire eleven volt az egyéniségi eszme e népben. Itt is, mint a rabszolgaságnál, oly elveket látunk megvalósítva, melyek a humanitás civilizációjában, a 19. szá-

zad európai civilizációjában is csak nehéz küzdelmek után, részben csak alig-alig, és néhol meg éppen nem tudtak érvényre jutni és ezt oly korban, mely a legzordabb barbárság kora, és oly népnél, melyet mint műveletlent, lenézett a görög és római is! — A római, ha megdőlt a reszpublika az ellenség vagy a zsarnok előtt, meg tudott halni, de egyesegyedül folytatni a küzdelmet, önmagában bizva és önmagára hagyva, mint a zsidó, nem tudta. A zsidóság megvolt az egyéniségi eszme, a rómaiban hiányzott... A zsidóság egész fejlődése nem egyéb, mint az egyéniségi eszme, a tiszta humanitás szellemének mindinkább érvényre juttatása... Főtanai a ragaszkodás a társasélet jó erkölcséhez, a szülők és az aggok tisztelése, megbecsülése mindenkinek, a készség segíteni a szegényeken és ügyefogyottakon; szerénység, mérséklet, önuralom, nyugalom és józanság minden teltben; gondoskodás házi és családi életéről, illem és finomság az érintkezésben, nemes tekintet másokra és viszonyaikra...

Asbóth János: A szabadság (1872).

Élet a ghettóban.

Irta: Weisz Miksa dr.

Az ötvösművészet remekei voltak sokszor a pénzek és ünnep este keddusánál használt serlegek és a szombat este hávdálájánál szereplő kelyhek. Sima, zománcu és domborművekben ékesek. Néha mitológiai jelenet is látható rajtuk. Diszesek a kancsók és medencék, melyeket a kohaniták kézmosásánál használnak, midőn a frigyszekrény elé állanak, hogy Áhron ősi áldásával áldják meg az áhítatos gyülekezetet. Leviták tartják ilyenkor a vízmedencét és kannákból öntenek rózsavizet a papok kezére. Az említett amsterdami zsinagógában őriznek egy 1694-ből származó medencét, melyet Mendez Immanuel Lers és neje ajándékoztak a zsinagógának. Sába királynője van ábrázolva rajta. A hozzájáruló kancsón Juda oroszlána látható és Jakob találkozása Józseffel. Egy másik amsterdami medencén — Vénus látható, amint elfogadja az aranyalmát. A havdálánál használatos illatszelenec is — beszóimim — a legkülönbözőbb alakokat mutatja. Többnyire toronyalakúak; talán az Énekek énekére megy vissza ez a formájuk, hol Sulamit barátjának orcái a fűszereket tartalmazó tornyokhoz hasonlítottak. (V. 13). De azért szertelen alakokban is csapongott az aranyműves fantáziája a beszóimim előállításában.

A kegyes adományok befogadására szolgáló perselyek is művészi formákat mutattak. A zsinagóga falába kivájt perselyeken kívül diszes szekrényeket is használtak. Máltán beszészer nevét viselik, a Példabeszédek mondása alapján: a titokban történő adomány megengeszteli a haragot (21., 14.). A luto-mierski fazsinagógában pl. van egy régi gyűjtőpersely, mely 14 m. magasságban egy darabból van faragva. Oszlopon álló oroszánt ábrázol, melynek tátozt szája képezi a persely nyílását. Sok közösségben szépen faragott Elijáhuszékét használtak fiúgyermeknek Abraham frigyébe való felvételekor, melyet szép szövésű takarókkal befedtek.

Diszesek voltak az előimádkozó által használt imakönyvek és machzorok, melyek gazdag iniciálékkal és miniatűrökkel ékeskedtek. Régi német közösségekben sűrűen használtattak, noha az írástudók gyakran ellenezték használatukat. A háttárakul szolgáló prófétai lekcioakat is igen sokszor pergamenttekercsre írták, azokat az almemor egyik fiókjában őrizték. A sokszor említett memorkönyvek is grafikai díszet mutattak. Így állították nemes buzgósággal tehetségüket Isten szolgálatába a zsinagógai kultusz minden terén.

Csupán a harang nem szólalt meg a zsinagógában. Ósidóktól kezdve külön ember hívta gyülekezetbe a hi-

vőket: kalapáccsal adott jelt minden ház előtt, hogy elérkezett az imádság ideje. A talmud ismeri már e szokást. Hétköznapon kalapáccsal adott jelt, szombaton és ünnepnapon pedig kikiáltotta az udvarok előtt az időt. (Jer. Becz. 63.) Az első keresztény gyülekezetek is néhány századon át megtartották e zsidó intézményt. A cursores, praecones szólították imára a hívőket. Bizonyos ritmus szerint ütöttek kalapáccsal falécekre. Ezek szavánál indultak a jámborok a gyülekezetre. A zsidóknál megmaradt ez intézmény a Schulklopper személyében, ki kalapácsütéssel jelezte az imaidőt. Csak szombaton nem szólt a kalapács. Helyette kiáltotta: Auf zu Avaudasz Há-bauré! (Fel a Teremtő szolgálatára!) Ha halott volt a községben, kevesebb volt az ütések száma, így jelezte a gyülekezetnek, hogy egyik tagja örökre elköltözött. Az egyházban a hatodik században lett divatos a harang és lett speciális egyházi jelvény. Ghettóban nem szólalt meg. Csupán Prága jelent kivételt. De a prágai zsidó harang nem egyházi célknak szolgált. Midőn Königsmark gróf, svéd generális Prága ellen harcolt, a zsidók megvédték a gróf által veszélyeztetett városrészt. Jutalmul harangot kaptak, melyet arra használtak, hogy gyűlésbe hívják az előkelőket, ha fontos ügyről kellett tanácskozni. Érdekes curiosumkép említjük, hogy az 1845-ben Goldberg i. M.-ben épült zsinagógában az óra mellé harangot is alkalmaztak. A harangavatást Wolff A kötheni rabbi és vallástanió végezte. „Sulamith“ című prédikációs gyűjteményében (Dessau, 1851. 114. o.) a tizedik beszéd, „Der Ruf der Kirchenglocke“, erről az eseményről szól. Ugy látszik, egyedülálló kísérlet maradt.

VI.

A község fejei

A talmudtudományok és világi tekintélynek képviselői osztozkodtak a közösség irányításában; *rabbi* és *párnász* (előjáró) állottak a ghettó világi élén. Előbbi lelkiekben, utóbbi világiakban vezette a zsidóságot. E kettős hatóságot magukkal hozták a diasporába keletről a zsidók. Mig a vallástudományok Európában nem voltak otthonosak, a Perzsiában élő Gáónok vallási tekintélye előtt hajoltak meg mindenfelé. Anyagiakban támogatták azok főiskoláit, vallási ügyekben pedig készséggel alárendelték magukat amazok irányításának. A Talmud ismeretének terjedésével az európai tudósok léptek a gáónok helyébe. Spanyol- és Észak-franciaországból terjedt el a rabbi-intézmény mindenfelé Európában. Már a tizenegyedik században hivatalos tekintélyt képeznek Északfranciaország rabbijai.

Elsősorban saját községeik vallási ügyeit látták el. De tekintélyük tudományos működésük folytán és tanítványaik nagy száma által mindinkább elterjed, úgy hogy saját községükön kívül egész ország-részek zsidóságát igazgatják, nevelik vallás-erkölcsre. Döntvényeik, melyek responsum alakjában reánk maradtak, irányadókká lettek csaknem az egész európai zsidóság számára. Minthogy a zsidók egymásköztli viselkedésükben a talmud törvényeit tekintették mértékadóknak, vitás ügyekkel a rabbihoz fordultak, ki tudós férfiakból álló collegiumával intézte el azokat. Bész Din elnevezéssel, a régi zsidó törvénykezés ez ősi nevével illették e collegiumot, melynek tekintélye a középkor első századaiban páratlan volt. Erthető is, hiszen «istenfélő, derék és a nyereséget megvető» férfiak voltak tagjai, kiknek tekintélyét belső, erkölcsi érték fokozta. Nagyhirű tudóst néha messze földön is megisztelték azzal, hogy a helyi besz-dinnek, mely talán kevésbé jelesebb tudósokból állott, nevükkel fényt kölcsönözzenek.

A magyarországi zsidók történetéből is ismeretes a tizenegyedik században egy ilyen besz-din működése, mely egy átutazó római ludós, Kalonymosz ben Šabattai, elnöklele alatt hozott döntést két re-

HIREK.

...

gensburgi zsidó ügyében. A szombat szentségét szeg-
lők meg ezek, mert egy dunamenti községbe érkeztek
áruikkal oly időben, midőn péntek este a gyülekezet
a „Szombat elfogadását” már elvégezte. Minthogy
a magyarországi zsidók akkortájt nem nagyon buz-
góak voltak a vallási gyakorlattal pontos megtartásá-
ban, a község beszédinje Kalonymosz elnöklété alatt
szigorú penitenciára ítélte a regensburgiakat az
elrettető példa statuálása szempontjából. (V. ö. Kohn:
A zsidók története Magyarországon. 405 és köv. ol.)
Hogy épen Magyarországon elnököl egy beszédin-
üléssel idegen átlázó rabbi, azon ne csodálkozzunk.
Sokáig tartott, míg a magyar zsidók közt tért fog-
lalt a talmud-tudomány. Elszigetelten éltek nyugati
és keleti hillestivéreikről, nem voltak tudós rabbi-
jaik, csekély volt kulturájuk is.

És úgy, ahogy az egyház idegenből jött tanítók
segítségével végezte kulturmunkáját, úgy a hazai zsi-
dóság is sajátos szellemi élet hiányában idegenből
nyerte lelki irányítását. A tizenkettedik század végéről
ismerjük a speyeri Eliezer ben Izsák levelét, melyet a
párisi r. Jehudához intézett. Helyteleníti abban, hogy
eltiltja a kántoroknak, hogy lakodalmak alkalmával,
Simchas Tórákor és Purimkor a közösség tagjaitól
ajándékot elfogadjanak. „Ha az adományok elfogadá-
sát eltiltod nekik — ugymond — Purimkor, Szimchasz
Tórákor vagy lakodalmak alkalmával, akkor Lengyel-,
Orosz- és Magyarország legtöbb községében, hol nyo-
morúságuk miatt talmudtudósok nincsenek, hanem ha
valahol értelmes embert találunk, azt alkalmazzák,
hogy előimádkozójuk, rabbijuk és gyermekeik tanítója
legyen és neki mindezeket megígérik — nem lesz ele-
gendő fixfizetésük megélhetésükre és így eltávoznak
állásukból. És így amazok hátramaradnak tóra nél-
kül, ima nélkül, rabbi nélkül”. (Or Zárva I. 113. §.)

Cédrusok a Libanon-hegyen.

Zarándokútra keltem én,
az ajkamon szent költemény
s megálltam egy zord éjjelen
Libanon telején.

Megörült, kavargó szelek
tomboltak Libanon felett,
a részeg vihar, zivatar
sziklákat görgetett.

Haholás jökedovel tele,
a bokrokat seperte le
és jajveszékelt, remegett
a cédrusok szíve.

Fák gyökerét csavarta ki,
ne tudjanak már hajtani
és nyögtek, jaj, siralmasan
őreg fák lombjai.

Néztem patakvíz könnyen át
ez örök nagy tragédiát
és szóltam nekik imigyen:
„Halljátok, ősi fák!”

„Ne sirjatok, ne nyögjetelek,
ja, mely kidől, korhadt, beteg,
féregmárt fáért sohase
hulljon a könnyetek!”

„Vihar üvölthet féktelen,
rendíthetetlen, végtelen
álltok, ti ősi cédrusok,
a Libanon-hegyen!”

Bródy László.

— Szlovákiából. Ezen a héten kezünkbe került a
csehek által megszállott területek cionistáinak hivatalos
lapja, *Az útmutató*. Ez az érsekújvári propaganda-újság,
mint egy szomorú tükör, úgy mutatja nekünk a felvidéki
zsidóság mozgalmait. Féktelen cionista agitáció folyik
egész Szlovákiában, az agitátorok a magyarországi anti-
szemitizmust hozzák fel, legfőbb érvük ez amellett, hogy
aki zsidó, az vállalja magát zsidó nemzetiségűnek és ta-
gadja meg a magyarságát. Annak ellenére, hogy a viszo-
nyok, sajnos, kedveznek a cionista agitátoroknak, mun-
kájuk még sem sikeres, mert a felvidék zsidói közül a
felekezeti élet számos kitűnősége, mindent kockára téve,
sikra száll ez ellen az alattomos, hazafiatlan propaganda
ellen és híven, sőt hőiesen kitart magyarsága mellett.
Elkeseredett küzdelmet kell vívniok a cionista izgatók-
nak és a csatát sok helyen elvesztik. *Katz*, a nyitrai fő-
rabbi templomi beszédében szállt sikra a cionisták ellen.
Lőcsén *Tauber* Árpád dr. tiltakozik cikkeiben hazafiatlan
üzelmeik ellen és még több rabbi is. Kassán pedig a
magyarság közvéleményének egyik szószólója, *Reisz*
Gyula dr., a volt törvényhatósági bizottság egyik zsidó
tagja... Mind hősök ők, a magyarság mártírjai, ren-
dületlenek, rajtuk megtörik minden cionista rontás. Min-
den szeretetünk és csodálatunk az övék és küzdelmük-
ben velük vagyunk, nem csak lélekben: de a valóságban
is. Ahogy ugyanis dobogó szívvel figyeljük csatájukat a
cseh elnyomókkal és a cionista ügynökökkel: a mi lobo-
gónkat, az Egyenlőség politikai hitvallásának tündök-
lő lobogóját látjuk e végvári zsidó magyarok kezében
s a mi érveinket, a mi hitvallásunkat halljuk rendületle-
nül kitartó állástoglalásukból kicsendülni. Az Egyenlősé-
get a csehek nem engedik át a határon, a Felvidék
hazafiatlan uszítói mégis benne látják legféltettebb
ellenségüket, ellene, a távollevő lap ellen hadakoznak
sajtójukban a legkétségbeesettebben. Reméljük: hasztalan.

— Három új liberális képviselő. A pótválasztások
a fővárosban három új diadalt jelentettek a magyar libe-
ralizmus eszméjének: *Szterényi* József báró, *Ugron* Gá-
bor és *Bródy* Ernő dr. győzelmét. Meghatottan kell itt
regisztrálnunk azt a hatalmas agitatori munkát, melyet a
győzelemért a magyarérszű zsidó férfiak és nők kifejtet-
tek. *Szterényi* József báró győzelméért *Glücksthal* Samu-
dr., *Stern* Sándor, *Denisch* Vilmos, *Horváth* Miksa és a
táboruk, *Ugron* Gábor diadaláért *Ehrlich* G. Gusztáv és
hívei szállottak sikra öntudattal, bátorsággal. A fővárosi
zsidóság büszkén tekinthet az eredményre: megtette kö-
telességét.

A nemzetgyűléssel és a pótválasztásokkal, vala-
mint a hét demokrata képviselővel mai számunkban
Mezei Ernő vezércikke és *Molnár* Jenő dr. második
cikke foglalkozik.

— A pesti izr. hitközség rendkívüli közgyűlése,
mint előző számunkban rövidesen jeleztük, f. hó 15-én
d. e. 11 órakor kerül sorra a pesti hitközség Sip-utcai
nagy üléstermében. Napirendje a következő: 1. Az adó-
felszámolási bizottság elnökének és elnökhelyettesének
megválasztása. 2. 150 adótanácsi tag megválasztása. 3.
4 1/2 milliós kölcsön ügye. 4. Az 1919. év folyamán, vala-
mint 1920. január és február havában az alkalmazottaknak
fizetett segélyek jóváhagyása. 5. Templomi körzeti sza-
bályzat és 6. Körzeti rabbi-szabályzat jóváhagyása. 7. A
Freystadtler-féle gymnasium létesítésének jóváhagyása.
8. Az előjáróság 1919. nov. 24-iki határozati javaslata.

— Próbaszónoklatok. *Farkas* József dr. és *Schei-
ber* Lajos dr. rabbik az új körzeti rabbi-tisztségre jelent-
keztek. Szónoki képességeik bemutatásán a pesti hitköz-
ség előjárósága és pedig *Farkas* József dr. részére a
febr. hó 13-iki péntek esti és a február 14-iki szombati
reggeli istentiszteletet, *Scheiber* Lajos dr. részére pedig a
február hó 20-iki péntek esti és a február 21-iki szom-
bati reggeli istentiszteletet tűzte ki a Rombach-utcai
templomban.

— **Zsidó központi statisztikai iroda.** (A Kulturothton legelső alkotása.) A magyar zsidó kulturothton már a múlt héten megkezdte működését s a legközelebbi időben az előadói estélyek és a rendes klubélet is meglesznek indíthatók. A kulturothton vezetősége addig is föllállította a zsidó központi statisztikai irodát, melynek a célja a zsidóságnak a világháboruban betöltött szerepére, a Károlyi-uralom és a bolsevista terror idején tanúsított magatartására és szenvedéseire vonatkozó pontos adatok egybegyűjtése. Ennek az irodának vezetője, egyzersmind a kulturothton igazgatója sióagárdi **Zöld Mór** ezredes, a világháború egyik nagynevű hőse. Az iroda tagjai közt vannak még **Földes Artur** dr. ügyvéd, **Friedmann Gyula** dr. rabbi, **Frisch Armin** dr. rabbi és **Stern Ábrahám** igazgató.

— **Hangverseny.** Vasárnap, február 8-án este 6 órakor az Országos Zeneakadémia nagytermében hangversenye volt az új Magyar Zsidó Kulturothtonnak. Műsor, közreműködők és közönség szempontjából egyformán kiünően sikerült ez a művészt, amely kimagasló eseménye az idei hangverseny-évadnak. A széksorokban ott láttuk Budapest zsidóságának színe-javát, élén **Székely Ferenc** hitközségi elnökkel és **Hevesi Simon** főrabbiával. A dobogón pedig a hangversenyző művészek eliteje vonult fel. Bevezetőül **Jászai Mari** megrázó hatással szavalta el a Szózatot. **Weingarten Pál**, **Medek Anna**, **Feuermann Zsigmond**, **Wagner Erzsike**, **Rózsa S. Lajos**, **Kerner István**, **Burián Károly** művészete szép és felejthetetlen varázst adott az estélynek. A hangversenyt **Fodor Izsó**, a kitűnő muzsikusz rendezte, akinek a Kulturothton részéről **Gábor Ignác** professzor, a jeles filozófus és poéta volt segítségére.

— **VII. kerületi zsidó nőegylet.** A jótékonyágáról közismert **Grünfeld Miksáné** elnökle mellett f. hó 8-án, az izr. siketnémák orsz. intézetében nagyszámu és előkelő közönség jelenlétében értekezlet volt, melyen elhatározták, hogy a kerülethez tartozó árvák, betegek elhagyottak stb. felsegítésére megfelelő zsidó nőegyletet alakítanak. Ezen nőegyesület kapcsolatban áll majd a VII. kerületi Bethlen-téri templomegyesülettel és felekezeti különbség nélkül fogja teljesíteni hivatását.

— **Blum Jakab.** Olvasom egy cseh sajtóiroda jelentését, hogy Losoncon Blum Jakab gabonaügynököt, mert reménykedve beszélt a jövőről és teli tüzzel, lelkesedéssel Horthy seregéről, háromévi súlyos börtönre és 3000 korona pénzbüntetésre ítélték. Nem tudom zokogjak-e szegény felvidéki zsidó tragédiáján, vagy ujjongjak, hogy megint akadt egy ember, egy magyar, aki hatalmas gyülekezet előtt fel merete tánni hitvallását, el nem fojtható és meg nem ölhető forró hazaszeretetét, bizakodását és reménykedését a közel jövőben, a megváltásban s ebben még az a tudat se feszélyezte őt, hogy felbérelt spiónok veszik körül s keservesen fog meglakolni minden kiejtett szaváért? Eltűnődöm szegény, felvidéki magyar, Blum Jakab esetén s kutatom a lapokat, mit írnak róla. A polgári lapok, a klerikális lapok, a szociálista lap mind, mind mélységesen hallgat. Csak egy emlékezik meg, egy kis két lapos vidéki heti ujság. Röviden, pár sorban hírül adva, hogy egy losonci kereskedőt (persze csak sejtteni kell, hogy nem keresztény) a csehek pár kiejtett szaváért súlyosan megbüntettek. Ezzel le is rőtta kötelességét a magyar sajtó. S mi mégis, azt kiáltjuk **Blum Jakab** felé: hős vagy, mártírnok vagy, áldott a neved közöttünk! (g.)

— **A husvéti liszt- és macot-ellátás biztosítása** a pesti hitközségnek most sok gondot okoz. A hitközségi előljáróság megtesz minden tőle telhetőt, de a közéletmezési minisztériumtól nyert hivatalos értesítés szerint, a nagyfokú liszthiány miatt, arra is el kell készülni, hogy a husvéti lisztre vonatkozó igények a minimálisra redukál-tassanak. Erre való tekintettel a pesti hitközség abban az irányban is megtette a kísérleteket, hogy a hivatalosan kiutalandó lisztmennyiségek mellé részint a megszállott területekről, részint pedig külföldről lisztet szerezhes-sen. A közéletmezési minisztériumtól beszállítási engedélyt már kapott s most avégből folytatnak tárgyalásokat, hogy a megszállott területek katonai parancsnok-ságai kiszállítási engedélyeket adjanak. Hollandiával és

az Amerikai Egyesült-Államokkal szintén érintkezésbe léptek, hogy tőlük husvéti liszt készítésére gabonát kapjanak. A macotsütést a pesti hitközség különben házi kezelésbe kívánja venni s evégből a macotsütőde felszerelését megvásárolta.

— **A tapolcai rabbi, Schönwald Károly** dr. 41 éves korában a járvány áldozata lett. A kiváló pap, jeles tudós és önfeláldozó lelkésznek halála pótolhatatlan vesztesége községének és a rabbi-karnak. Legközelebb bővebben méltatjuk.

— **Adományok.** E héten hozzánk beérkeztek: A zsidó főiskolai hallgatók részére: **Ausch Mór** 100 K, **Izr. hitk. Szekszárd** gyűjt. 405 K, **Vig Emilné** 50 K, **Mitzger Salamon** 300 K, **N. N. Bpest** 100 K. — A „Zsidó özvegy” részére: **Schwarz Ignác** 127 K. — Szentföldi zsidók részére: **Feith Antalné** 20 K. — Tetszés szerinti jótékony célra: ifj. **Vajda Dezső** 100 K. — **Bródy Adél** gyermekkórháznak: **Hazai Likőr-, Rum- és Szeszárugyár** 2000 K. — Zsidó kórház részére: **Láng Ignác** (Berzence) gyűjt. 186 K. — **Grosz Ignác** részére: **Kohn Lipót** 50 K, **Majtinsky Endre** 100 K, **Szivós Izidorné** 30 K. — **B. Jenőné** részére: **Kohn Lipót** 50 K, **Majtinsky Endre** 100 K.

— **Az esztergomi izr. hitközség** január 27-ikén tartotta tisztújító közgyűlését a következő eredménnyel: elnök **Zwilling Ferenc** dr., I. alelnök **Posgay Béla**, II. alelnök **Lenkei Emil**, pénztáros **Vermes Ignác**, ellenőr **Klein Sándor**, iskolaszéki elnök **Székely Henrik**, ügyész **Popper Dezső** dr. Képviselőtestületi tagok: **Aldory Mór** dr., **Balog László**, **Dukesz Gyula**, id. **Eisler Bernát**, **Hirschhorn Nándor**, **Klein Gábor**, **Kuhn Gábor**, **Löwy Lajos**, **Marmorstein Mór**, **Mórer József**, **Mérei József**, **Mieselbach Ignác**, **Pálmai József**, **Schönwald Manó**, **Schultheisz Adolf**, **Tiefenthal Gyula**, **Weichsler Vilmos** és **Weisz Sándor** dr.

— **Az aszódai hitközség** évi közgyűlésén **Hacker István** dr. elnök előbb **Schreiber J. L.** főrabbit, majd **Dénes Jenő** képviselőtestületi tagot, aki a bolsevisták üldözésének esett áldozatul, parentálta el; azután benyújtotta a maga s a hitközség vezetőségének lemondását. Bár a mandátum lejárt, azt nemcsak nem fogadták el, hanem **Glück Adolf** dr. a hitközség megbízásából felkérte az elnököt, hogy a tisztséget, melyet 35 éven át közmegelegedésre töltött be, vállalja el újra. **Hacker István** dr. az egyhangú választást ismét elfogadta. Utána az előljáróságot és a képviselőtestületet választották meg.

— **A Zsidó Magyar Főiskolai Hallgatókhoz** befolytak január 5—31-ig: **Laufer Arnold** 100, **Roth és Wahl** 150, **Garay Julia** gyűjtése 670, **Zucker Aranka** 30, **Zoltán Béla** 200, **Davidovics Adolf** 50, **Glück Rezső** 50, **Fried Salamon** 20, **Krasznér Menyhért** gyűjtése 1040, **Elfer Ede** gyűjtése havi 1110, dr. **Lichtenstein S.** 500, dr. **Barna Károly** 100, **Concordia jótékony-sági egyesület** 265, **Nagy Irén** gyűjtése 805, **Osztrovszky Tivadar** 50, **Rózsa Farkas** 500, **Baum László** gyűjtése 190, **Adler Géza** 100, **Fuchs Hermann** 100, **Emberbarát egyesület** 800, **Dux Gábor** gyűjtése 100, **Kemény György** gyűjtése 100, **Szidon Rózi** 10, **Szabó Józsefné** 10, dr. **Körmöci Emil** 100, **Rosenberg Oszkár** 100, **Mahrer Margit** gyűjtése 232.

— **Gondos Miksa.** Érdekes és tartalmas élet mögé tette oda a halál a pontot. **Gondos Miksa** 1840-ben született Nagykánizsán. A tanítói pályára lépett s az akkor lendülő gyorsírást tette meg kedvenc tanulmányává. **Markovits Iván** tanítványa volt s a héber nyelvnek teremtette meg gyorsírását. A múlt század hatvanas éveiben Párisba indult, itt elvégezte az Alliance tanítóképző iskoláját, egyidejűleg **Crémieux** zsidó miniszter gyermekeinek nevelője volt. Az Alliance őt bizta meg a marokkói és tífiszi iskolák szervezésével és néhány évig itt működött Észak-Afrikában, mint a zsidóság s a művelődés fáklyahordozója. Majd hazatért Magyarországra és a kereskedelmi akadémia tanára lett. Tizennégy európai nyelven beszélt és írt, mindeniknek gyorsírását is tudta, a török kormány megbízásából ennek a nyelvnek gyorsírását is megcsinálta egy német tudományos vállalat számára pedig megírta a gyorsírás módszertanát. Nagy nyelvismeretét később mint egy világcegg levelezője értékesítette. Kedvenc tanulmánya élete végéig az arab és a héber volt és csak nemrég fejezte be egy kis magyar nyelvű arab nyelvtan tanulmányát. Jó zsidó érzésű ember volt, aki évtizedeken át a budai hitközség választmányában és iskolabizottságában is fejtett ki buzgó működést. Mikor a hitközség néhány évvel ezelőtt egy könyvtár létesítésének eszméjét fölvetette, több száz kötetre rugó magánkönyvtárát erre a célra odaajándékozta. Élete végéig megmaradt érdeklődése minden zsidó ügy iránt. — Temetése január 25-én folyt le. Budapest minden gyorsíróköre képviselve volt gyászisztességén. Az országos gyorsírótanács dr. **Gopcsa** miniszteri tanácsos vezetésével jelent meg. Eletét és érdemeit dr. **Edelstein Bertalan** méltatta, a gyorsírók nevében **Kozma Bernát** igazgató bucsuztatta. Áldásul legyen emléke.

— **A kóser baromfivágás.** A pesti hitközség rendezte a kóser baromfivágást s évégből egy konzorciummal lépett megállapodásra. A Garay-, Teleki- és Klauzál-téren egy-egy bódét állítanak fel s átmenetileg itt, a rabbinátus ellenőrzése mellett, a baromfivágást is engedélyezték. A nagyobb baromfivágás díja 10 K, a behozott vágott daraboké 5 K lesz. Apró baromfi után 3 K-t kell majd fizetni.

— **Gyászjelentés.** Végtelen szomorúsággal tudatom, hogy a legjobb testvér, a hű barát, *Klauber Frigyes*, egri főreáliskolai tanár február 5-én kiszenvedett. Temetése vasárnap 8-án volt. Nyugodjék békén. *Özv. Zöldesi Dávidné*, nővére.

— **Halálozás.** *Mandl József* magánzó, e hónap 6-án, vallásos életének 78-ik évében meghalt. Az elhunytat, ki a főváros ismert alakja volt, özvegyén és gyermekein kívül széleskörű rokonság és nagyszámu tisztelői gyászolják.

— **Zsidó munkaközvetítő.** A pesti hitközség kulturális osztályának alakuló ülésén *Rosenberg J.* Lipót életrevaló javaslatot tett. Az öltet csak nálunk új, ugyszólván minden nagyobb európai városban, sőt az amerikai metropolisokban is, ahol nagyszámu hitfelünk él, évek óta testet öltve, áldásos munka jár a nyomában. *Rosenberg J.* Lipót azt ajánlotta, hogy az ügyosztály, mely szociális föladatak teljesítésére is vállalkozott, létesítsen olyan munkaközvetítőt, amely a szombaton zárva tartó munkaadókat olyan munkásokhoz juttatná, akik szombaton nem dolgoznak. Az intézmény inkább a vallásukat szentül tartani kívánó munkások, mint az ilyen munkaadók szempontjából fontos, mert a szombaton nem dolgozó munkások, tisztviselők elhelyezése ma igazán nehéz. Az új intézménynek a körzeti templomok szervezete igen nagy szolgálatot tehet, amennyiben a szombaton nem dolgoztató munkaadókat és a szombaton nem dolgozó munkásokat számon tarthatják, egymáshoz közelebb hozhatják és, mint providenciát, a hitfelekezeti életbe is jobban bekapcsolhatják.

— **A kóserhus-ellátás** megnyugtató rendezésének ügye megválasztatása óta foglalkoztatja a pesti hitközség előjáróságát, kultusz- és gazdasági ügyosztályát. Se szeri, se száma az ebben az ügyben tartott tanácskozásoknak és a husmérőket is többször hívták össze értekezletre. Most már a dolog annyira megérett, hogy a végleges megoldás szinte napok kérdése. A pesti hitközség területén eddig 42 mészáros mért kóserhust, de olyan üzletekben, amelyekben más hus is forgalomba került. Mivel a kóserhussal való ellátásnak ezt a módját a pesti hitközség mai vezetősége megnyugtatónak nem találta, mint ismeretes, úgy állította föl a kérdést, hogy kóserhus árusításra jogot csak annak ad, aki üzletében mást, mint kóserhust nem árusít. E föltétel elfogadására a kibocsátott körlevelek folytán csak 16 mészáros jelentette be készségét, 11 pedig halasztást, gondolkodási időt kért. Később azok a mészárosok is, akik a feltétel elfogadására való készségüket bejelentették, azt ahhoz kötötték, hogy területi védelmet kapjanak, vagyis bázist a megélhetésre. A mai forgalom mellett ugyanis lehetetlennek tartották, hogy pl. a Garay-téren 5 kóser mészárszék legyen, mikor kettő is elegendő. A pesti hitközség mellányolta ezt a kívánságot és megállapította, hogy bizonyos területeken hány kóser mészárszék és azoknak helyisége is hol legyen. Ezután a mult szerdán a pesti hitközség kultusz-előjárója a mészárosokhoz körrendeletet küldött szét. Azokat, kik határozott nyilatkozatot tettek, felhívta, hogy f. évi január hó 28-ig közöljék, vajjon február 15-ig a közölt új feltételek mellett hajlandók-e a kóser mészárszéket megnyitni, azokat pedig, akik gondolkodási időt kértek, felhívták, hogy záros határidőn belül nyilatkozzanak, berendezkednek-e kizárólagosan kóser husok mérésére és ha igen, mennyi idő szükséges nekik ahhoz. A kóserhusmérésre berendezkedők tartoznak a rabbiság által kijelölt masgiachot alkalmazni havi 500 korona fizetéssel, kötelesek minden kilogramm kimért hus után a

pesti hitközség pénztárához 40 fillért befizetni, de ezt a vevőre át nem háríthatják. Minden darab marha után, tekintet nélkül arra, hogy kóser-e, 6 korona vágási díj fizetendő. Ezzel szemben a pesti hitközség biztosítja a területi védelmet, továbbá azt, hogy az engedélyt addig el nem vonja, míg a kimérő mészáros a vállalt föltételeket pontosan betartja. A hentesáruk gyártását, ha beválik, kizárólagos joggal a Budapesti hentes- és szalámigyára (*Hoffer Gyula* dob-utcai gyára) kívánják bizni, amely a jogért a bruttó bevétel 4%-át biztosítja a hitközség számára. A gyár a forgalombabocsátástól is köteles gondoskodni, részben a jogosított kóser mészárszékek útján. A hitközség ezért kénytelen a kóserhus és kóser hentesáruk forgalombabocsátása után a maga részére javadalmakat biztosítani, mert óriásilag megnövekedett kiadásait a rendes jövedelmekből nem fedezheti és így a gabella-bevételeket, amelyeket régi miniszteri rendelet jelölt ki a hitközségek kiadásainak fedezésére, igénybe veszi. A kóserhusmérés rendezése körül *Lederer Sándor* dr. kultusz-előjáró mellett *Ledermann Mór* gazdasági előjáró és *Leszlauer Gyula* képviselőtestületi tag, a mészárosipartársulat elnöke, sokat fáradoztak.

— **Remény** címmel *Molnár Ernő* dr. VI. évfolyamu ifjúsági lapja újból megjelent. A szépen kiállított, gazdag tartalmu lap magas nívón áll, csak cionista cikkeiben nem találunk örömet. Ilyen eszközökkel ifjúsági irodalmat csinálni nem szabad. Remélhető, hogy ez az irányzat teljesen el fog tűnni a lapból, úgy hogy az a politikamentes zsidó irodalmat fogja szolgálni.

— **Eljegyzés.** *Krausz Fancsikát*, Sárospatakról, eljegyezte *Schlesinger Fülöp*, Szepesváraljáról.

Dr. Balla Mór, helybeli orvos, eljegyezte *Kornstein Soma* egri kereskedő leányát, Margitkát.

— **A Magyar Zsidóság Almanachja** lapunkban is közölt előfizetési felhívásának a zsidó értelmiség körében hatalmas visszhangja támadt. Egyre-másra érkeznek hozzáink is, az Almanach szerkesztő-bizottságához is a jelentkezések, ami arra vall, hogy mindenki helyesnek érzi a nagyszabásu vállalkozás célját. Tényleg hasonlíthatatlan lelki szükséglet is, hogy a magyar zsidó társadalom maradó emléket állítson a maga hazaszeretetének most, amikor a felelőtlenség egyesek eltévelyedésének általánosításával éppen ezen a ponton emel eliene vádat. Célját „A Magyar Zsidóság Almanachja” nem általánosságokkal, tetszetős szövegekkel, hanem a komoly bizonyítás eszközeivel éri el. A magyar zsidóság vezetői, közéleti szereplő személyiségek, publicisták, írók, szakemberek siettek egyéni nagy súlyukkal, ékesszólásukkal, írásművészetükkel és tudásukkal a vállalkozás segítségére és közreműködésük már előre is garantálja a sikert: a magyar zsidóság második, lelki recepcióját. Sajnos, a rendkívül súlyos nyomdatechnikai és papíros-viszonyok kissé kitolták a műnek eredetileg január végére tervezett megjelenését, de most már tul van a szerkesztő-bizottság a legnehezebbjén és bizonyos, hogy a jövő hónap első hetében az Almanach minden előfizetője kézhez kapja a nagy, diszes kötetet. Az előfizetéseket az Almanach szerkesztő-bizottságának címére, az V., Falk Miksa-utca 26/28. alá tessék küldeni.

* **Mindazok**, kik börtönbizottságban szenvednek, okvetlen vegyék meg a Czaich-féle „Kontrakulin” kenőcsöt, biztosan használ. Kapható mindenütt.

* **A behozatali tilalom** életbeléptetése óta sok cikk ugyszólván eltűnt az áruapiacról. Így van ez a hangszerekkel és hurokkal is, ami nagy csapást jelent öröndetesen izmosodó zenekulturánkra. Ebben a helyzetben még szerencse, hogy *Sternberg* hangszergyára vállalkozott — legalább rövid időre — a hazai szükségletek kielégítésére, úgy, hogy az idei évad ezáltal biztosítva van.

ZSOLDOS tanintézet

a legjobban készít elő MAGÁNVIZSGÁKRA.
VII., Dobáns-utca 84. — Telefon József 124—47.

orvosok az emberiség szolgálatában.

Irtá: Rosenak Miksa dr.

(Befejező rész.)

Az antiszemita urak azt mondják, hogy a faji szivósságban rejlik haladás titka, én pedig azt mondom, hogy *a nagy erkölcsi erőben, a magas etikai érzésben, a szorgalomban és a kötelességtudásban*, mely mint a Socrates daimonja mindig érezteti mivel tartozunk hazánknak, — vallásunknak és polgártársainknak. És ez a kötelességérzés *fokozott* mérvben kell, hogy meglegyen az orvosban. Az orvostól mindenki elvárja, hogy *nemesen gondolkodó, kristálytisztá jellemű, humanusan érző ember* legyen. Kell, hogy *tudásán kívül mint eszményi ember is* súlylyal és tekintélylyel bírjon, hogy betegére kellően hatni tudjon. Ezen tulajdonságok tekintetében nem lehet különbség orvos között.

De orvosra a gyógyításon kívül más feladat is hárul: az a magasztos feladat, hogy kiváló jelleme és nagy tudása által kiérdemelt tekintélyét hit-sorsosai erkölcsi nevelésére is felhasználja. Régi orvosaink mint papok teljesítették a papi hivatást, mint orvosok gyógyítottak. Ma a orvos feladata, aki közvetlenül érintkezik a családdal, hogy támogassa a papot és tanítót erkölcsi nevelésében. A orvos ne vonja ki magát a hitéletben való közreműködéstől; ne higgye, hogy ha a betegét meggyógyította, akkor a maga részéről minden kötelességét teljesítette. Az indolencia, a közöny is mulasztás és a halhatatlan Dante, akinek egyébként Immanuel nevű orvos-barátja volt, a pokolba helyezi a közönyösöket, akik sem jót, sem rosszat nem tettek, mert a jót nem tenni is bűn. Az utolsó évtizedekben a latinerek e tekintetben nagyon vétkeztek.

Társadalmi uton, kaszinók, társaskörök és politikai karriér útján keresték az érvényesülést. Higgyék el, hogy az efajta érvényesülés olyan, mint az ingatag alapon épült alkotmány, melyet az első politikai vihar elsodor. Ha bárki az erre szentelt időt és munkát komoly tanulmányokkal betegeinek és hitközsége intézményeinek szenteli, olyan tekintélyre tehet szert

hogy így nemes törekvéssel szerzett tekintélyével sokkal üdvösebb munkát fejthet ki a köz javára, mint a politikai téren való próbálkozással, nem is szólva arról, hogy az előbbi munkakörrel csak barátokat, az utóbbival csomó ellenséget is szerezhet. Mennyit tehet pl. az orvos hitközsége iskolaügyében, ha csak kicsit is törődik is vele?! Iskola-egészségügy, testedzés, a szegény gyermekek táplálásának jótékony akciók által való feljavítása stb. mind olyan hálás feladat, mellyel érdemes foglalkozni.

Az orvos *tudományának magasztossága* és a velejáró erkölcsi érzés által fejlesztett *kiváló jellemével* nagy hatást fejthet ki és nevét a hozzáfűződő alkotások nyomán mindenkorra emlékezetessé teheti úgy hitközségében, mint a politikai községben. A *képzett, kiváló orvosok* igyekezzenek minden nagyobb községben *egy-egy kis felekezeti kórházat létesíteni, melyben a legprimitívebb berendezés mellett is a legüdvösebb, modern, tudományos működést fejthetik ki*. Hiszen a háboruban láttuk, miként lehet pl. primitív berendezésű kórházakban is a legnagyobb műtéteket végezni.

Magam is egy közönséges iskolaszobában, két jeles — szamaritanus szolgálatra oda beosztott — növendékkel 2200 műtétet végeztem. És az Önök között ülő, most már orvosnövendék derék munkatársaim a megmondható, hogy eredményeink *vetekedtek* bár-

mely modernül felszerelt kórház műleti eredményeivel.

A *hitközségek is tekintsék erkölcsi kötelességüknek* — ahol csak lehet — bármily kis kórház *létesítését*, ahol ama derék, képzett, fiatal orvosaink, akik kórházakban elhelyezést nem lelnek, tovább művelhetik a tudományt a köz hasznára.

Kedves ifju barátaim! Azzal végzem, amivel kezdettem.

A gyengébb lelkűek elég tekintélyes csoportja, különösen a fiatalabb nemzedékből, megijedt a harctól, elhagyta az évezredek, vihartépett zászlót, a könnyebb boldogulás útját kereste. Hogy csakugyan boldogabbak lesznek-e, éppen nem bizonyos.

A nagy Heine példáját említem, aki a keresztség felvétele után irta „Geständnisse“-ben a következő sorokat: „Ich sehe jetzt: die Griechen waren nur schöne Jünglinge, die Juden aber waren immer Männer, gewaltige, unbeugsame Männer, nicht blos ehemals, sondern bis auf dem heutigen Tag, trotz achtzehn Jahrhunderten der Verfolgung und des Elends. Ich habe sie seitdem besser kennen und würdigen gelernt und wenn nicht jeder Geburtsstolz ein närrischer Widerspruch wäre, so könnte ich stolz darauf sein, dass meine Ahnen dem edlen Hause Israel angehörten; dass ich ein Abkömmling jener Märtyrer bin, die der Welt einen Gott und eine Moral gegeben und auf allen Schlachtfeldern des Gedankens gekämpft und gelitten haben.“ Az ötéves világháború után még hozzá tehetők: Auf allen Schlachtfeldern, wo es galt, das Vaterland zu verteidigen. Nem dobunk követ a hitehagyottakra, mert egyénileg gyengeségükért talán nemcsak ők tehetnek, hanem szüleik is, kik nem a tradícióban, a tiszta erkölcsök, a tiszta erények szellemében nevelték őket s jó részben szüleik, nevelőik felelősek azért, hogy konjunkturalovagok lettek, akik a vallást is a könnyebb boldogulásért áruba bocsátották. Miként a harctéren elesett hősök helyét a túlélők foglalják el, úgy mi is, akik ittmaradtunk, vállalva dolgozzunk a haza és vallás szent nevében, hogy munkánk nyomán áldás fakadjon a hazának, becsület és tisztelet a felekezethetnek.

Irodalom: Ueber die jüdischen Aerzte im Mittelalter v. Dr. Isak Münch.

«A zsidó orvosokról» Dr. Schächter Miksa irt. irod. tan.

Berühmte isr. Männer und Frauen in der Kulturgeschichte der Menschen v. Dr. Adolf Kohut.

«Asaf Judaeus» Dr. Baltianer Lajos theol. tanár.

«Geschichte der Juden» v. Dr. H. Graetz.

«A sebész». Irtá és felolvasta dr. Hülli Hümér a közkórházi orvostársulat 1909. évi záróülésén.

A csodák világából.

(A legszebb keleti zsidó legendák gyűjteménye.)

Pörben az Istennel.

A chaszideus mesék hőse: a csodarábbi, a czadik. Az ő hatalmának mágikus erejéről szól ez a mese is, amelyben egy szentéletű rabbi magát az Örökkévalót is rá tudja bírni akaratának megmástitására.

Amikor a szentéletű Elimolek volt a lezaiski rabbi, akkor esett meg ez a történet. Az osztrák császár keserves rendelettel sújtott a zsidókra. Az volt a rendeletben, hogy minden zsidó, aki férjhez adta a leányát, négyszáz pengő forintot köteles fizetni az

állampénztárba. Négy száz forint rengeleg pénz volt abban az időben, egész vagyon, gazdag embernek számított, aki ilyen somma felett rendelkezhetett. A rendelet hatálybalépése után bizony sok zsidó leány maradt pártában, aki különben főkötő alá jutott volna, a leányos apák közül sokkal többnek nem volt négy száz pengője, mint ahánynak volt s a kegyetlen rendelet miatt nagy volt a gyász s az elkeseredés az országban.

Élt Lezaisk mellett, egy kis faluban egy jámbor és földhözragadt szegény zsidó, akinek volt egy menyasszony lánya. A lány vőlegénye egy garas hozományt sem kért, megelégedett volna, ha úgy jön a házába szíve választottja, amint őt az Uristen megteremtette, a fiatalok között azonban elháríthatatlan akadályként állt a négy száz forint, amit a leány apja sehogysém tudott előteremteni. Elképzelhetjük, hogy az apa meg a leánya nagyon-nagyon szomorúak voltak emiatt. Eltekintve attól, hogy a vőlegény derék, jóra való s jámbor fiatalember volt, a leánykérése valószínűleg csodaszámba ment, mert édes Istenem, hol találni mai napság olyan embert, aki hajlandó hozomány nélkül is megnősülni? Úgy-e sehol? És az esetet még súlyosbította az a körülmény, hogy a leány sem volt már egészen fiatal.

Az apa, miután vigasztalan helyzetükből hosszas töprengés után sem talált kiutat, végül is elhatározta, hogy a lezaiski rabbihoz fordul tanácsért. Az uton százszor megforgatta eszében az egész dolgot s végkép megkeseredve, istentelen hangulatban érkezett a rabbi házához. A nagy fájdalom szinte elvette az esztét és amikor a rabbi megkérdezte tőle, hogy mi járásban van, nagy nyomorúságában ilyen istenkáromló beszédre fakadt:

— Rabbi, panasom van az Uristen ellen... dicsértessék a neve mindörökké.

Angnogy kimondta, már meg is bánta természetesen, amit mondott, s így kiáltott fel:

— A szerencsétlenség, lám, ilyen örült beszédre ragadt. Pörbe szállni az Uristennel, milyen lehetetlen gondolat s igazságot kérni ellene, milyen gyalázatos merénylet! És még hozzá: ki előtt ragadtaltam el magam ilyen esztelenül? A mi szent rabbink előtt! Ó, de megvertél engem, te jó Isten!

A szegény ember nagyon megbánta, amit mondott s attól is félt, hogy az istentelen beszéd feldühösíti a szent férfit, aki tanácsadás helyett majd kidobja őt minden bajával egyetemben. Ezt megelőzendő, már a saját jószántából is el akarta hagyni a szobát, amikor a rabbi csöndes és barátságos hangon így szólt hozzá:

— Fiam, maradj. Ugy vettem ki a szavadból, hogy pörbe akarsz szállni az Uristennel s azt akard, hogy a vitás kérdést én döntsem el. Ha így van, nincs okod a távozásra. Megkérlek azonban, hogy menj el dajjan-társaimhoz s mondjad meg nekik: jöjjenek ide azonnal, mert egy jogi kérdést kell eldöntenünk. Egy bíró egymagában ugyanis, amint azt jól tudod, törvényeink szerint nem ítélhet.

Igy szólt a rabbi. A szegény ember pedig még jobban megijedt erre a beszédre. Most mihez kezdjen? A hógörgeteg megindult, jöjjön, aminek jönnie kell. A rabbi parancsolt, ő nem tehetett egyebet: engedelmesskedett. Ilyen mágikus ereje volt a lezaiski rabbi szavának. Az emberek vakon teljesítették, amit parancsolt, tudták róla, hogy amit ő elhatározott, azt az Eg jóváhagyta.

Emberünk tehát elment a tudósokhoz és megmondotta, hogy a rabbi hivatja őket, jöjjenek azonnal, mert egy jogi kérdést kell eldönteniök. A dajjan-ok késelem nélkül eleget tettek a felszólításnak s a rabbi szobájába érve, leültek mellé, az egyik jobbról, a másik balról.

A rabbi pedig így szólt a panaszoshoz:

— Add elő a panaszkod!

S a szegény ember így válaszolt:

— Az Ur, dicsértessék az ő neve mindörökké,

megajándékozott bennünket a Tórával és benne a hatszázfizenhárom parancsolattal. E hatszázfizenhárom parancsolat közül a legelső így hangzik: Szaporodjatok és sokasodjatok. A császár ezzel szemben elrendelte, hogy minden zsidó házasság után négy száz pengő adót kell fizetni, nekem azonban nincs négy száz pengő. Kinek van mai napság négy száz pengője? És mert a négy száz pengőben nagy hiány van, házasodni lehetetlen és ha házasodni lehetetlen, akkor semmis az Uristen első parancsolata is. Épp ezért az Uristennek, dicsértessék a neve mindörökké, meggyőződésem szerint, meg kellene semmisítenie a császár rendeletét, hogy érvényt szerezzen a saját parancsának.

Amikor a panaszos befejezte a mondókáját, a szent rabbi a társaihoz fordult és így szólt:

— Ime a panasz. Hogy erre mit felelhet az Ur, azt, úgy hiszem, mindannyian tudjuk. Most tehát kezdetét vehetné a tanácskozás. Törvényeink értelmében a tanácskozás ideje alatt a peres feleknek el kell hagyniok a bíróság termét. Az Ur azonban, dicsértessék a neve mindörökké, betölti magasztos lényével az egész világot, nincs zug, ahol ő ott nem lenne, mert hogyan is élhetnénk egyetlen pillanatig is nélküle? Ő tehát tanácskozásunk alatt is itt lesz a teremben. Ha pedig ő itt marad, nem lenne igazságos a másik felet kiutasítani. Ez határozottan részrehajlás lenne. Épp ezért, minthogy tanácskozásunk alatt az egyik fél jelen lesz, a panaszosnak is meg kell engednünk, hogy itt maradjon!

Egyebet a rabbi nem mondott. Lehunyta szemmel ült a székén, magába merülten s az arcát belső tűz heve festette pirosra. Így maradt egy negyed óráig.

A negyedóra után, mintha álomból térne magához, felocsudott a rabbi s a Talmudnak a válasrról szóló traktátusát tette maga elé. Felnyitotta a könyvet s tudóstársaival egyetemben hangosan látvette annak az embernek az esetét, aki részben szabad ember volt, részben rabszolga. Ez az eset pedig a következő: Egy kánaáni rabszolgának egyidejűleg két zsidó gazdája volt, akik közül az egyik felszabadította a rabszolgát, a másik azonban nem. Ennek az lett a következménye, hogy a kánaáni nem vehetett feleségül kánaáni leányt és pedig azért nem, mert ő, mint szabad ember, félig zsidó volt. Másrészt azonban zsidó leányt sem vehetett feleségül, minthogy, mint rabszolga, kánaánnak számított. Az a helyzet állott tehát elő, hogy nem házashatott meg egyáltalán. Az Ur azonban azért teremtetette a világot, hogy az emberekkel népesedjék be, arra kell tehát kényszeríteni a rabszolga másik urát, mondja a Talmud, hogy a kánaánit felszabadítsa s ezzel megadja neki a megházashatás lehetőségét.

Amikor a rabbi ezeket a szavakat mondotta:

— Arra kell tehát kényszeríteni a rabszolga másik urát...

felemelkedett ültéből s karját és tekintetét az Eg felé emelte.

Meg vagyon pedig írva, hogy: amit az igaz ember elhatároz, azt valóra váltja az Ur, és az is meg vagyon írva, hogy amit az Ur tervez, az meghiúsulhat az igaz ember tiltakozásán. Ennek a tudatában a rabbi a tárgyalást ezekkel a szavakkal zárta be:

— Panaszos, menj haza, nemsokára nem lesz többé okod panaszra.

A szegény zsidó hazament. S ahogy a falujába ért, lelkendezve szaladt eléje a leánya. Abban az órában érkezett a faluba a hír, hogy a császár visszavonta szívtelen rendeletét.

Igy részesüljünk valamennyien a jó és vigasztaló hírek áldásában és az Eg kegyelmében, mindörökké, ámen.

Sirkövek

KOHN ARNOLD Budapest, VII.,

Károly-körút 16. Telefon: József 115-03

nagy raklára ::

Szombat és izr. ünnepeken zárva.

REGÉNY.

Fehér szegfü.

Írta: Kiss Arnold

101

Annyiszor rémithették ezzel a lelkületéhez, neveltetéséhez, egész gondolköréhez idegen hivatással, hogy végre bizonyosan ő maga is elrémult ennek a nagy áldozatnak súlyos következményeitől... Emil egészen fölvidult erre a gondolatra. „Szegény, kis Editem, — gondolta magában — hogyan is követelhetem én tőle, hogy föláldozzon mindent értem, a szabad, boldog életét, az eddigi körét, társaságát, a fővárost, a nagyuri, elegáns életmódot, s eljőjjön velem egy kis városba, kicsinyes emberek, öreg, kritikus, szimatoló kilebeli zsidók közé, ahol a vidám lelke, a bájos mosolya olyan hamar elsavanyodnék... Fényes nevet szerezhetek Edit számára, ünnepelt író lehetek, s ami súlyos áldozat lenne a vidéki zsidó papnak hozva, méltó üdvösségnyújtás az országos hírnő poétának, a fővárosi társaság jövődó, ismert közéleti tekintélyének... igaza van a kis gnómnak, mindenben igaza van...”

A jövő héten már megjelennek a főváros plakátoszlopain az előadandó darabjainak színlapjai. A gésák... operett, fordította és verseit írta: Lándor Emil... s a másik színműve: Tudós professzor Hatvani... írta Lándor Emil.

Milyen ribillió lesz ebből a szemináriumban! mit szólnak majd ehhez a tudós professzorok?

Küszöbön állott az első egyházi beszédének a tartása is a szeminárium kis templomában. Ezt a beszédet föltétlenül meg kell tartania a homilétika tanára által kijelölt egyik legközelebbi szombaton.

Hozzá is fogott már a beszéd írásához. De bármilyen vallásosan ihlett hangulatu is volt a lelkülete még a közelmúltban is, bármilyen izzó vággyal várta is még csak nem is olyan régen ezt az ünnepi órát, a papjelöltnek eme áhítatos szónoki avatását, — a szeminárium első növendéke, a kitűnő Lándor Emil hiába gyötörte magát most az íróasztal mellett, sehogyan se tudta megtalálni a szokott kenetes hangot, a malasztos prófétai citátumokat, a misztikus magasságokban való orakulumos röpködést, a világ és a zsidóság bünei miatti siránkozást és dörgedelmet, a széles pátoszt, amihez lebbenő ornátusujjak kellenek és hullámzó papi szoknya, s amikor a tükör elé állt, s a karjait méltóságteljesen tág gesztusokra tárta, s a különben kellemben erőteljes hangját öblösen szótágoló és éneklően elnyújtott, fűrészelően monoton beszédre nyitotta, amint azt az ünnepelt zsidó szónokoknál s az utolsó korosztályu papjelöltnél hagyományos szokásképpen látta és hallotta: olyan idegennek tűnt föl önmaga előtt, olyan nevetségesnek, szinte visszahőkölt ettől a kómikusan ágáló tükörképtől, — úgy érezte, egész életében képtelen lesz rá, hogy akár csak egyetlen szónoklatot is megírjon, képtelen arra a fülethasogató, önfontosságától áthatott deklamáló éneklésre, arra az örökösen rekviemszerű funeratori szerepre, amelyik olyan ünnepélyesen, éjsötétszin fekete lepellel borított gyásztálosok komor léptetésének dobbanó üteméhez hasonló, lomhán méltóságos bűgásával ejti ki szótágokonként: fe-lejt-he-tet-len-ül... s ez az egyetlen szó maga is akár egy kész ünnepi vagy gyászszertartási beszéd lehetne, olyan hosszantartó, s többnyire annyira ugyanannyitmondó, mint a szónoklat többi része, a virágok, a sallangok, az elmélkedő és az oktató skálák...

A kemény és szigorú második alapvizsgának, amely annak a hétnek a végére volt kitűzve, szorongó érzésekkel ment neki Emil. Nem volt úgy elkészülve, mint az előbbi vizsgálatokra, s Lefkovits Aron haljós-

latuan mondta neki: „az öreg Blochnak hiába fug maga kurizálni, egy „harber Rambam“-ot nem lehet kültetni, az öreg úr magát a pokolba fugja külden...”

De Lefkovits Aron hamis prófétának bizonyult. Emil a régi módon, kitüntetéssel tette le az alapvizsgát. Része volt ebben annak az évek sora óta megfeszített szorgalomnak és gyűjtött tudásnak, amelynek eredményeit az utóbbi idők meglankadt buzgósága se tudott szélnek szórni, meg annak a kivívott jó hírnek, amellyel a szemináriumban Lándor Emilt, mint az intézet legtehetségesebb növendékét dédelgették a professzorok. Egyes helyeken, a vizsgálat folyamán az ősz rektor komolyan csóváltatta ugyan a fejét: „sie scheinen zu cholemen, gewiss haben sie Gedichte im Kopf!“ — mondogatta sok jóakarattal s elnéző gyöngédséggel. Bacher professzor is idegesen igazgatta a csiptetőjét az orrán egyes szentirási baklövészek fölött s szaporán ismételtette: „vigyázzon, vigyázzon kérem, nem készült? nem készült?“ — de Kaufmann tanárnál valóbsölcsészettől és történetből szavalni kellett és rébuszokat megoldani, s az ékesen szóló professzor el volt ragadtatva a Lándor Emil poétai képletein, — olyan keveset tudott a tantárgyaiból Emil, s azért excellált nála olyan briliáns módon. Végeredményében is jelesen vizsgázott le ez alkalommal is Emil.

A többiek, Lefkovicsék, most már oda voltak a büszkeségtől. Mert e rigorósum letevése után hivatalosan is „rabbijelölt“ számba mentek. Néhány hónap múlva az egyetemen is elnyerik a doktori titlust, s ezentul már kicsiny bársony rabbisipkát is viselhetnek, s a kicsiny bársony rabbisipka a fejek bubján jog szerint is azt hirdeti ország-világnak, hogy — ez az ur: pap.

Emil nem tudott nagyon örülni a rabbisipkának. Mig Redner Dávid talán éjszaka is a rabbisipkában hortyogott, — addig Emil fejét mintha égette volna ez a szimbólikus sipka. Lefkovics Aron azt mondta, — valami német regényből halászta ki ezt a szót — hogy ez a sipka egy „Tarenkappe“, amelyik a régi kopott bóchert fényes rabbilovaggá varázsolja, s mig a szkeptikus Iluska ezzel ellentétben, Brummer Lipótnak a papi sipka alatt való megveszekedetten toporzékoló jókedvére utalva, azt vitatta, hogy bizony nem más az, mint „Narrenkappe“, — addig Emil szinte szégyenlősen illesztette hullámos fekete fűrtjei fölébe a kis sipkát, méltatlannak tartotta magát erre a papi diszre, s önmaga számára se kíváncsi a piciny bársony jószágot.

Szombaton a rigorósumon átesett ifjakat a szeminárium templomában ünnepélyesen a tóra elé szólították. Lefkovics Aron prédikált „Vak Izsák“-ról. „Vak Béla“ mintájára nevezte el a hetiszakaszi patriarkáját, a homályos szemű, öreg Izsákot: vak Izsáknak s nagyon szép volt és mélyen megható a beszédének az a passzusa, amikor extázissal kiáltotta a szószékről: „Vak Izsák kuckát vetett, amikor Jákob helyett Ézsaut áldotta meg: hatot vagy vakot, mert nem tudta, hogy Jákob az elsőszülöttségért sokat adott — egy tál piros babot. Uh, ájtatus híveim, — zokogta Aron — ne musulyugjatok a szegény ifju áldozatán. Hány ifju jár a főváros nyomoruságában, küzködik éveken át, távol az apai áldástól, vakon a sorssal szemben, kuplal és fázik, s mégis úgy tesz, mint Jákub, az ús, udaadja még azt a nyomoruságus tál ételt is egy jüvendü célért, egy szent hivatásért, hogy mennyei atyjának szolgálatába álljon majdan, mert nem akar Ézsau lenni, aki azt mundta: „hiszen én úgy is meghalok és minek énnekem az elsőszülöttség?“ és evett és ivott és felkelt és megvetette az elsőszülöttséget — a Jákubok fölött ürködik az Isten, célhoz vezeti őket, Vak Izsák nem látta ezt, de az Isten az látja a küzdő ifjakat, akik, mint Jákub templumot építenek az éjszakában álmaikban és fugalalmat tesznek az Isten szolgálatára“.

(Folytatása következik.)

Négy mester.

Lankás Falernum bőven aranyszín mézet önt
és Róma dőzsöl, borba és bűnbe vész e föld.

A billikom cseng, csillog a szinarany edény...
Nem felhőzik a sóhaj űs Latium egén?

Nem sir füledbe jajszó a részeg orgián,
biborban dáridózó, dacos Domitián?

Császár, a jajjok, könnyek, morajló tengerek...
Zsidók földjére ért már a szörnyű rendelet.

Ha minden szomoruság elszáll az égre fel,
a mennybolt ravatal lesz, sötét, komor lepel.

Ember, növény és állat, mind csak hideg halott,
Nem rettegsz, Róma, egyszer hogy elhamvad napod?

Világ szemébe szálka a zsidó mindenütt,
Zsidók, világ kutyái, mindenki rátok üt.

A császárt megkövetni eredjete csak el,
Józsua, Eliézer, Akiba, Gamliel.

Mulat Domitianus, mulat — eredjete,
vigyétek el az ürmöt, örömbé könnyeteket.

S mint bánat, barna hatyu, egy gálya megjelen,
négy mesterrel a gálya ott reng a tengeren.

Vigyétek el a könnyet, gyöngysorba fűzve fel,
Józsua, Eliézer, Akiba, Gamliel.

Éj és nap váltakozva tüntek egymás nyomán
s a paron kikötöttek egy felhős éjszakán.

Egy halmon álltak s Róma ott lent feküdt buján,
úgy, mint a bűn az ágyán dorbézolás után.

A fuvolák kacagtak és csillant lámpión,
dal zengett citerákon léhán és csábitón.

Két mester nézte halkan a Várost szerteszét,
a harmadik ökölbe keményíti kezét.

... Pitymallott, földre freccsent egy kis reménysugár.

Bródy László.

NAPTÁR.

Vasárnap, február 15., sevát 26., hétfő 27., keddi 28., szerda 29., csütörtök 30., péntek ádár hó 1., szombat 2. — Heti szidra: Trumo (M. II. 25—27. f., 19 v.). — Haftoro: Vhasém noszán chochmo. (Kir. I. 5. f. 26 v. — 6 f. 12 v.) Szombat bejövetele: 5 ó. 5 p., kimenetele: 5 ó. 45 p.

Hajszálakat

hölgyek arcáról, karjáról végleg kiirtja feleséggel **Pollák Sarolta** kozmetikus, Budapest, VI., Andrássy-ut 88. „Miraole” hajoltávó-illószert szétküldése utasítással. Szépségápolás. Szemölcsirtás. Fagykezelések.

Házasságok

diszkrétan közvetít Nagy Jenő, Rákóczi-ut 57/b. Telefon. (Célgelzéstelen levelezés.) Férjhezmenendők legkülönbözőbb hozományösszeggel előjegyezve.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A siófoki izr. hitközség a **שמש** (templom-szolga) állásra pályázatot hirdet. Javadalmazás 3600 korona évi fizetés, természetbeni lakás, fél sechita és az itt szokásos mellékjövödelmek. Pályázótól megkívánatik, hogy magyar honpolgár, sochet ubodek, vekore, előimádkozó és lieberer legyen. Eddigi működést, családi állapotot és életkort igazoló okmányokkal felszerelt kérvények f. évi március hó 15-ig nyújtandók be. Az állás f. évi április hó 1-én foglalandó el. Próbára csak a meghívottak bocsájtatnak és utiköltségek csak meghívottaknak térítetnek meg. Az akceptált megállapodás szerint kap a költözködési költségeket.

Siófok, 1920. január 26.

Izraelita hitközség előljárósága, Siófok:

Rónai Adolf
hitk. jegyző.

Staub Herman
hitk. elnök.

APRÓ HIRDETÉSEK.

Benőszülne intelligens izr. fiatalember, hivatalnok, 36 éves, vallásos családba, vidékre is. Szíves megkeresések diszkréciónal mellett esakis családtagoktól „Borsódi” jellegre a hirdetési osztályhoz VII., Kertész-utca 16.

Házvezetőnők, házikisasszonyok, szerény munkaszerető urinők ajánlkoznak. Rákóczi-ut 53. Házvezetőnők Otthona.

Házvezetőnők vidéki vallásos családhoz középkorú hölgy jó fizetéssel felvétetik. Személyes jelentkezés Nagymező-utca 41. III. 8.

Házasságot előkelő körökben diszkrétan közvetít Hegedűsné, Garay-utca 9.

Férjet keresek vidéki, előkelő, vallásos családból származó csinos rokonom részére, akinek 20.000 korona hozománya, remek kelengyeje, 3 szoba butora van és a fővárosban egy modern lakást azonnal átvehet. Reflektálók, feltétlen intelligens orth. önálló kereskedő vagy jobb, 30 éven felüli iparosra; gyermektelen özvegy is lehet. Cím: Weisz Áron, Kalocsa.

Megbízható, szüleinél lakó fiatalember ajánlkozik azonnalra bármily munkára, ahol szombaton nem dolgozna. Lipschitz Ferenc, Erzsébetfalva, Vörösmarty-utca 8.

Diplomás állásban lévő, szép megjelenésű uriember vállalna előkelő zsidóháznál titkári vagy ehhez hasonló állást. Kitűnő referenciák. Cím a hirdetési osztálynál.

Perzsa- és Szmirna-szőnyegeket

vesz legmagasabb árban: **Benyovits**

Telefon-szám: 115—14.

Károly-körut 9 sz. I. emelet.

SIRKÖVEK

LÖWY I.-NÉI BUDÁN,
II., Fő-utca 88. (Saját házában.)
Telefon: 146—89.

TÜZIFA

nagy kalóriájú, kemény aprított, azonnal házhoz szállítva, pincébe megrendelhető **RADÓCZ** maximált áron alul és **TÁRSA** tűzfakereskedők irodájában, VIII., Népszínház-utca 16. Gőzfűtési házakba, kazánba, ipari célra, vendéglősöknek vaggontételben. Telefon József 28-63.

Drágaköves

TELEFON 24—50.

ékszereket, arany- és ezüst-árakat, régiségeket vesz a legmagasabb áron

BÁLINT NÁNDOR ékszerész
KÁROLY-KÖRUT 16. SZ.

Sérvben szenvedők

köldöktörések is, ha még oly régiak és ahol mindenféle sérvkötők vagy műtétek hiábavalónak bizonyultak, **ujjonnan szabadalmazott sérvkötőmmel** fájdalom nélkül személyes megjelenés mellett, biztosan gyógyíthatnak. Fogadási óra 2—5-ig.

TILLMANN M. Budapest, V., Arany János-u. 9. III. 3.

Brilliánsok, arany, ezüst, platinát, régiségeket stb.
a legmagasabb árt fizetem.
WEISSELBERGER M. J. V. Bálvány-utca 21. sz.
(Arany János-u. sarok).

Fischer József és Társa
villamos erőre berendezett kiti gyára
Budapest, VII., Práter-utca 33. - Telefonszám: József 14-00.

Brilliánst, aranyat, ezüstöt, gyöngyöt, platinát, hagyatékot rendkívül magas napi áron vásárol
BERÉNYI ékszerész, VI., Andrássy-ut 55. Telefonszám: 74-74.

Sárcipőt, hócipőt és minden gummit javít, vulkanizál **NEUMANN,** Ó-utca 51. Gyár-utca sarok.

VESZEK és ELADOK magyar és héber nyelvű könyveket, **MÜLLER,** Laudon-u. 2. Király-u. sarok.

Brilliánsokat, gyöngyöket, platinát, használt ékszereket mindenkinél drágábban vesz **SZÉKELY EMIL** ékszerüzlete, VI., Király-utca 51. sz. Teréz-templommal szemben. Telefonszám: József 105-35.

Szőrmeárukat és vadbőröket vesznek és becsereleik, szűcsmunkákat olcsón készítenek **LEBLOVITZ** szűcsmester, Budapest, IX., Üllői-ut 95. szám. Telefon: József 6-24.

Mielőtt rendelne, fűszer, gyarmatár, délt-nyugati gyümölcsöt és gyertyát, kérjen árjegyzéket
STEIN BERNÁT cégtől, Vidékre postacsomagokban Budapest, IX., Ráday-utca 9. Is szállít utánvét mellett.

Brilliánst, gyöngyöt, aranyat, ezüstöt, platinát és ékszert bárkinél drágábban vesznek
SINGER J., IV., Egyetem-utca 11. Telefon: 124-21.

KOKSZOT szállít házhöz, maximális árban
DARVAS IMRE pestszentlőrinci bányakoksztelepe
Központi megrendelési iroda: Budapest, Üllői-ut 52/B. Telefon: József 30-88.

Alpár és Alpár
Károly-körút 19
Hüvelyek

Brilliánsokat, aranyat, platinát, ezüstöt legmagasabb napi áron vesznek. Ékszerek, :: órák olcsón vásárolhatóak ::
DEUTSCH ékszerésznel, Bpest, Károly-körút 28. (Gerlőczy u. mellett.) Vigyázat a címre.

Hamisfogakat

Diszidrgyakat, platina, arany- és ezüst- lövedékeket
drágán vesznek!

GROSS ANTAL József-körút 23. sz. telemelet 1.

ZSÁKOK erőpapírfonálból, gabona, liszt, korpá, cukor és **FALUDI ÉS ELEK** minden egyéb termény részére, Budapest, V., Nagykörút-u. 22. Telefonszám: 82-37 és 175-80. Sürgőnycím: „SEGL”.

Brilliánsokat, aranyat, gyöngyöket, ezüstöt, platinát, régiségeket legmagasabb bécsi árban vesz
BÖHM HUGÓ ékszerész **BUDAPEST,** VI., ANDRÁSSY-UT 61. SZÁM.

Allg használt kitiúhangu **HANGLEMEZEK** óriási választékban 20 koronáért kaphatók
WÄGNER (Hangszer-király) főköjában, Budapest, IX. kerület, Rádai-utca 18. szám.

Brilliánst, gyöngyöket, aranyat, platinát, ezüstöt, ékszereket vesznek a legmagasabb árban.
FRIED A. ékszerész, VII., Rákóczi-ut 2. sz.

Vesznek és eladok bútor, szőnyeget, függönyöket. **LAX** BUDAPEST, VII., Wesselenyi-u. 58.

ARANYAT ezüstöt, brilliánsokat, gyöngyöket, régiségeket, hagyatékot, teljes értékben vesznek, ékszerek nálam olcsón kaphatók.
Schmelcz Benő, Budapest, IV., Károly király-ut 28. Telefonszám: 139-43.

BRILLIÁNST, aranyat, ezüstöt legmagasabb napi árban vesz: **Schiller,** Kecskeméti-utca 11. szám.

Fájós lábakra készíti cipőket
GERŐ ADOLF FIA Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 4.

BRILLIÁNST, aranyat, ezüstöt, ékszert, gyöngyöt és platinát legmagasabb napi árban vesz: ::
ADLER ékszerész, VI., Király-utca 44.

17.000 könyvet olvashat 8 koronáért
a **Kazinczy könyvtárban** VII., Dohány-utca 1. szám (Károly-körút sarok).

BENZIN-GYERTYA
30 gr. egy töltés. — 30 órát ég.

Tiszta sárgarézéből készült. Rendkívül tartós és robbanásmentes. Különösen alkalmas péntek esti, ünnepi-gyertyagyújtásra. Nagyobb zsidó templomokban már hosszabb idő óta használatban.

Darabonként 100 korona. — 2 hónapi égőanyag 20 korona. Nagyban és kicsinyben. — Vízonteladónak árendédmény.

BÁRDI VILMOS BUDAPEST, VII., RÁKÓCZI-UT 12. — Telefon József 120-22.

Brilliánsokat, aranyat, ezüstöt, ékszereket magas árban vesz

FRIEDLÄNDER ÁRMIN arany- és ékszerárúgyár, Budapest, VII., Dohány-utca 1/a. szám.

Kürti cipőkrém

a világ legjobb
schevro pasztája.

Kapható mindenütt.

Tintner Armin

zsineg- kötél-, és juteárak nagykereskedése
BUDAPEST, VII., DOB-UTCA 8 SZÁM.
Telefon: József 123-51.

IRÓGÉPET

azonnal szállít, becserél, szakszerűen javít Eckstein
Gyula írógép és írodabutor-telepe. Budapest, IV., Párisi-
utca 1. I. em. □□□□□□□□ Telefon: 126-06.

Gusto Vanillin-cukor

Ella-pudding. Neptun-
citróm ismét kapható.

STELLA-SÜTŐPORGYÁR, Budapest, VII., Rottenbiller-utca 46. sz.

Zsákot,

zsineget, köcsön-
ponyvát legolcsób-
ban beszerezhet

KORNIS és TÁRSA
zsák- és ponyvakereskedőnél
Budapest, V., Szalay-u. 9

Hazilag készült női-, férfi- és gyermek-

fehérneműek, SZÉKELY JENŐ-nél

kézzel hímzett ágyneműk, asztalneműk, IV., Kammermayer Ká-
finom vásznak és sifonok kaphatók: roly-u. 2. Szervita-tér sarok.

**Brilliánsokat, aranyat, gyön-
gyöket, ezüstöt, régiségeket**

magas napi árban vesz **Schwarcz** ékszerüzlete
Budapest, IV. kerület, Múzeum-körút 21. szám.

A zsidó irodalom legújabb termékei dús választékban kaphatók.

Schlesinger József

könyvkereskedésében,

Budapest, VII., Király-utca 1. sz.

Teljes heber könyvtárak, valamint egyes műveket is magas árban vesznek.

**Jutazsákokat és
papírfonalu zsákokat**

kipróbált minőségekben ajánlok.
minden célra, azonnali szállításra

Nagel Adolf

Budapest, V., Arany János-utca 10.

Telefon: 35-92, 104-10,
164-00, 112-79, 80-82.

Távíratcim: NAGELA.

Kölcsönzsák, kölcsönponyvák.

Fiókgyárak:
BUDAPEST, FIUME,
ZÁGRÁB.

Írógépeket

vesz, cserél, javít
FARAGÓ TESTVÉREK
VI., Nagymező-utca 8.

ZSAK, ZSINEG és PONYVA

Schillinger Miksa oégénél,
Budapest, V., Rudolf-rakp. 7.

Alapítotott: 1878 Zsák- és ponyvakölsönzés. Távírat: Schillinger 4523.

ÉKSZEREIT,

Gondolja meg!!

ha e! akarja adni, nálam a legmaga-
sabb árat érheti el
Brilláns karátját 26.000 koronáig, aranyat, platínát
30 koronától 300 koronáig.

Weinberger, ékszerész, Budape-t, Baross-utca 125.

BŐRVISZKETEG,

sóvar, ótvar, sömör és rühességnél
azonnal vegyen egy adag Czaich-féle
„Kontrakulin” kenőcsöt, hozzávaló
szappannal együtt, amely teljesen szag-
talan, nem piszkít és Önnek biztosan
használ. Kapható mindenütt. Főraktár:
Czaich Zs. Cornél gyógyszerésznél,
Budapest, VII., Wesselényi-utca 30.
(Klauzál-utca sarok). „Báró Wesselényi”
gyógyszertár.

Dénes Ödön

Import - Export

BUDAPEST, VIII., :: WIEN, II., ::
Rákóczi-ut 55. || Glockengasse 18.

Schweizi ház **BRILLIÁNSOT,**
gyöngyöt, aranyat, platínát
horribilis áron.

megbízásából veszek **Singer** ékszerész Budapest
Rottenbiller-utca 24

WILHEIM és GLASER

sebészeti gummiárak és
kötszerek nagykereskedése

Bpest, VI., Nagymező-u. 51. Telefon: 163-85.

Táblaüveg,

ornament tükröket, lécz, gyémánt és üvegra-
gasz legjutányosabban kapható Ifj. WEISS GYULA
táblaüvegnagykereskedőnél, BUDAPEST, V., Va-
dász-utca 29. Tel. 44-19. Sürgőnycim: Weiss 4419.

**Amerikai
Hangverseny-
zongorák**

érkeztek, s megtekinthetők
Sternberg hangszer-
gyár budapesti (Rákóczi-
ut 60. sz.) zenepalotájának
zongora-termeiben. Ugyan-
ott vásárolhatók a „Karn-
féle és „Chicago Cottage”
amerikai orgonaharmóniu-
mok. □ □ □ □